

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

PROŽÍVÁNÍ ŽENSTVÍ A ŽENSKÉ ROLE
(EXPERIENCING WOMANHOOD AND THE ROLE OF WOMAN)

Bakalářská diplomová práce

Obor: Psychologie

Autor: Bc. Milena Petrášová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Očenášková, Ph.D.

OLOMOUC

2015

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou prací na téma: „Prožívání ženství a ženské role“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V ..... dne ..... Podpis .....

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala PhDr. Veronice Očenáškové, Ph.D. za vedení této práce, za cenné rady, tvůrčí nápady a za vstřícnost, podporu a porozumění.

Děkuji také všem ženám, které byly ochotny se se mnou podělit o svůj životní příběh a bez jejichž spolupráce by tato práce nemohla vzniknout.

Děkuji mojí mamince a nejlepší kamarádce Haně Křížkové za to, že jsou vždy se mnou.

Něžná i proradná,
krutá i bezradná,
plamen i červánek,
d'ábel i beránek,
cukr i sůl.

(Karel Kryl: Salome)

Proti všem bolestem a strastem byla mým hojivým lékem, služebnicí boží, plnitelkou mé vůle, opatrovnici mého těla, ve dne v noci strážkyní mé počestnosti a své cti. Co bylo jí svěřeno, přinesla na zpět celé, čisté a neporušené, často i zmnožené. Čest, dobré mravy, cudnost, dobrotivost, věrnost, zdrženlivost, starostlivost a skromnost dlely stále na jejím dvoře, stydlivost ji neustále před očima nesla zrcadlo cti, Bůh jí byl nakloněn ochráncem. I mně byl nakloněn a milostiv skrze ni: zdar, blaženost a štěstí při mně stály skrze ni. Vysloužila si je a zasloužila od Boha, má znamenitá hospodářka.

Jan ze Žatce, Oráč z Čech, 1994 (Napsáno na přelomu 14. a 15. Století)

Ona je to okénko, nepatrný světlý otvor z mé temné jeskyně úzkosti. Ona je spasení, cesta k volnosti. Musí mě naučit žít nebo naučit zemřít, musí se svou hezkou a pevnou rukou dotknout mého okoralého srdce, aby pod dotekem života buď znovu rozkvetlo, nebo se rozpadlo v prach. Odkud bere tu sílu, odkud se v ní bere ta čaromoc, z jakých tajuplných hlubin vzešel ten hluboký význam, jaký pro mne má...

Herman Hesse, Stepní vlk.

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ.....	9
1.1 Gender, pohlaví.....	9
1.2 Prožívání.....	9
1.3 Vývojové úkoly časné dospělosti	10
1.3.1 Profesní role	10
1.3.2 Partnerství.....	10
1.3.3 Rodičovství	10
2 FEMINITA.....	11
2.1 Genderová ženská identita	11
2.1.1 Genderová identita ve vztahu k sebepojetí	11
2.1.2 Genderová identita jako subjektivní pocit ženství	12
2.1.3 Vývoj prožívání ženství.....	12
2.1.4 Ženské osobnostní rysy	13
2.1.5 Láska jako součást ženské identity.....	16
2.1.6 Identita a ženské tělo	16
2.1.7 Menstruace jako součást ženské identity	17
2.2 Genderové stereotypy	17
2.2.1 Žena hospodyně	18
2.2.2 Žena strážkyně krbu	18
2.3 Feminita a atraktivní charakteristiky.....	19
2.4 Feminita a role ženy	19
3 ŽENSTVÍ Z HLEDISKA PSYCHODYNAMICKÝCH PŘÍSTUPŮ	22
3.1 Ženství a psychoanalýza	22
3.2 Animus a anima.....	23
4 ŽENSTVÍ A MUŽSTVÍ	24
4.1 Historie vymezení.....	24
4.1 Ženství, sexualita a partnerské vztahy	25
4.2 Ženská a mužská polarita	26
EMPIRICKÁ ČÁST	27
5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	28
6 METODOLOGIE VÝZKUMU	28

6.1	Plán výzkumu	28
6.2	Výzkumný soubor.....	29
6.2.1	Výběr výzkumného souboru	29
6.2.2	Charakteristika výběrového souboru.....	30
6.3	Metody sběru dat.....	31
6.4	Zpracování dat.....	31
6.5	Etické problémy a způsob jejich řešení	32
7	VÝSLEDKY	33
7.1	POJETÍ ŽENSTVÍ A ŽENSKÉ ROLE U SOUČASNÝCH STUDENTEK VŠ.....	33
7.2	ŽENSTVÍ A PARTNERSKÝ VZTAH	48
7.3	ŽENSTVÍ VE VZTAHU K PROFESNÍMU UPLATNĚNÍ	55
8	DISKUZE.....	56
8.1	Přínosy a limity výzkumu.....	57
8.2	Diskuze k výsledkům u jednotlivých výzkumných otázek	58
8.2.1	POJETÍ ŽENSTVÍ A ŽENSKÉ ROLE U STUDENTEK VŠ	58
8.2.2	ŽENSTVÍ A PARTNERSKÝ VZTAH	59
8.2.3	ŽENSTVÍ A PROFESNÍ UPLATNĚNÍ.....	60
8.3	Budoucí perspektiva výzkumu	60
9	ZÁVĚR	60
10	SOUHRN	61
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY.....	63

Úvod

Před pár lety mi moje babička darovala do rukou dvě knihy, jejichž osud měl být zpečetěn ve sběru papíru s nálepkou „staré a neužitečné“. Jednalo se o knihy „Breviář správného děvčete“ a „Uprostřed života – kniha pro ženy“. Ačkoliv mně a mým bratrům jejich obsah tehdy přišel velmi směšný a pobavili jsme jejich předčítáním nejednoho kamaráda či kamarádku, po čase jsem se k nim vrátila jako studentka psychologie s trošku jiným pohledem. Obě knihy se nesou v duchu jakéhosi návodu na život, seznamují ženy a dívky s různými životními tématy a poskytují mnoho rad na to, jak svoji roli v životě co nejlépe zvládnout. Tyto knihy jsou zajímavé v tom, že roli žen a dívek berou jako určitou a společností jasně definovanou skutečnost, která je zcela automaticky spojená s určitou aktivitou a povinnostmi, které ženám přísluší. Jenže od doby, kdy bylo tyto knihy vydány, uplynulo mnoho let a dnes nám jejich obsah přijde zkrátka zastaralý.

Je mi 24 let a žádný návod mi nikdy nebyl poskytnut. Žiji totiž v době, kdy už se s ženami počítá nejen jako s matkami a manželkami, ale také jako s vysokoškolskými studentkami, úspěšnými vědkyněmi, doktorkami, manažerkami atd. Role ženy se rozprostřela do všech životních a profesních oblastí, včetně těch, které byly dříve přísně maskulinní. Pomyslná příručka toho, jak zvládnout dnešní ženské role, by pak byla nekonečná. Smířila jsem se s tím, že dnes dívkám ani ženám podobný návod poskytnut být nemůže. Jedna otázka mě ale trápí nepřestala. Když má dnešní dívka či žena tolik možností a oblastí, kam směřovat a jaké role v životě přijmout, jak vůbec prožívá svoje ženství? Co dívky a ženy kromě tělesné schránky odlišuje od mužů?

Začala jsem se tedy zabývat tím, jak ženy, včetně mě samé, své ženství prožívají. Na začátku mého bádání jsem si myslela, že se jednou dopracuji k jasnému závěru. Nicméně nyní zjišťuji, že ženství a ženská role je oblastí, která v naší společnosti prošla a prochází natolik velkými změnami, že je jen velmi těžké ji v určitý čas zachytit a pochopit. Výsledky mého bádání a mojí cesty za ženstvím přináším v této bakalářské práci, kde čtenáře seznamuji jak se základními teoretickými poznatky, které již byly na toto téma zpracovány, tak s výsledky mého kvalitativního výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ

1.1 Gender, pohlaví

Na začátek této kapitoly bych ráda uvedla definici Roberta Stollera, který ve své knize Sex and Gender (Pohlaví a gender) vysvětluje vztah mezi pojmy pohlaví a gender, které je jsou nutné pro pochopení následujících kapitol. Stoller (1968, in Oakley, 2000, s. 171) uvádí:

*„...až na několik výjimek existují dvě pohlaví, muž a žena. K vymezení **pohlaví** musíme vzít v úvahu tyto fyziologické podmínky: chromozomy, vnější genitálie, vnitřní genitálie, gonády, hormonální stav a druhotné pohlavní znaky... Pohlaví každého jednotlivce je potom vymezeno algebraickou sumou těchto vlastností, a jak je zřejmé – většina lidí spadá do jedné ze dvou kategorií nazvaných muž a žena“.*

*„**Gender** je pojem, který má spíše psychologické a kulturní konotace a biologickým termínům ‚mužský‘ a ‚ženský‘ odpovídají názvy genderu ‚maskulinní‘ a ‚feminní‘. Ty mohou být zcela nezávislé na biologickém pohlaví. Gender je podíl maskulinity a feminity u dané osoby a je zřejmé, že u mnoha lidí jsou přítomny obě tyto kvality. U normálního muže převažuje maskulinita, u normální ženy feminita.“*

1.2 Prožívání

Jak jsem předznamenala již v Úvodu, hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, jak studentky VŠ prožívají své ženství a ženskou roli. Můj záměr je tedy v souladu s hlavními 4 cíli samotné psychologie, které jsou, jak cituje Plháková (2004, s.16): *„popsat, vysvětlit a předvídat lidské chování i prožívání.“*

Hartl a Hartlová (2000, s. 461) definují prožívání jako *„psychický jev charakterizovaný proudem vědomí každého více či méně uvědomovaného duševního obsahu; je přísně individuální, těžko sdělitelné“.*

Plháková (2004) definuje prožívání jako nepřetržitý tok psychických zážitků neboli obsahů, který probíhá při různých stupních jasnosti vědomí a upozorňuje na fakt, že v laické psychologii i filosofické tradici se setkáváme s rozumem, city a vůli jakožto s třemi hlavními složkami prožívání.

Jiránek a Souček (1969, s. 33) poznamenávají, že každý zážitek má tři složky: *„složku poznávací, citovou a motivační.“*

Předmětem prožívání může být jak vnější svět, tak stav vlastního těla a vlastní mysli, přičemž nesmíme zapomenout, že prožívání lze charakterizovat také dimenzí časovou (vztahující se k minulosti, přítomnosti a budoucnosti) a dimenzí vztahovou, která nezapomíná na to, že člověk je tvor společenský a jeho život je ovlivněn vazbami k druhým lidem (Plháková, 2004).

1.3 Vývojové úkoly časně dospělosti

Vzorek žen, které jsem si pro svůj výzkum zvolila, je charakterizován věkem patřící do tzv. časně dospělosti. Časná dospělost je charakterizována upevněním identity dospělého, identifikací s rolí dospělého, produktivní orientací, upřesněním osobních cílů, nezávislostí na rodičích, hledáním partnera, zakládáním vlastní rodiny, předběžnou volbou povolání a postupným získáváním odpovědnosti v profesi (Langmeier & Krejčířová, 2006; Langmeier & Krejčířová, 2006).

Vágnerová (2000, s. 301) považuje za nejvýznamnější psychické znaky mladé dospělosti: *„samostatnost, relativní svobodu vlastního rozhodování a chování, spojenou se zodpovědností ve vztahu k druhým lidem, se zodpovědností za svá rozhodnutí a činy.“*

Rozdíl oproti minulosti lze vidět hlavně v tom, že před pár desítkami let poskytovala společnost pro zvládnutí výše zmíněných úkolů oddělené strategie pro muže a ženy, ale v současné době již nejsou oblasti kompetencí tak jasně odděleny, abychom mohli říci, že ženě přísluší domácnost, rodina a výchova dětí a muži vydělávání peněz na obživu rodiny (Karsten, 2006).

1.3.1 Profesní role

Jedním z psychosociálních kritérií dospělosti je schopnost zvládnout přiměřeným způsobem profesní roli. Profesní role může být totiž cestou k uspokojení základních psychických potřeb mladého člověka, a to zejména: potřeby změny, nových zkušeností a rozvoje nových kompetencí; potřeby sociálního kontaktu; potřeby seberealizace; potřeby samostatnosti a nezávislosti a potřeby otevřené budoucnosti (Vágnerová, 2000).

1.3.2 Partnerství

Vágnerová (2000, s. 326) uvádí, že *„prožitek naplněného intimního vztahu vytváří zkušenostní základ, který v době dospělosti ovlivní další vztahy k blízkým lidem.“*

Předpokladem pro to, aby mladý člověk dosáhl ve svém vztahu intimity, je přiměřený rozvoj vlastní identity. Díky stabilní identitě se stává jistějším a vyrovnanějším a dovede navázat takový citový vztah, v němž část své identity odevzdává ve prospěch partnerství (Vágnerová, 2000).

1.3.3 Rodičovství

Důležitou součástí identity dospělého člověka je rodičovská role, která je jednak biologicky podmíněná, ale zároveň psychicky a sociálně významná. Je nutné říci, že má velký vliv jak na osobnost člověka, tak na jeho uvažování a emoční prožívání. Rodičovská role je sociálně vysoce ceněna a ochotu přijmout rodičovskou roli ovlivňují různé vnitřní a vnější faktory, zejména vlastní zkušenost z dětství (Vágnerová, 2000).

V souvislosti se zvládnutím úkolů, spojených s novými rolami v životě mladého člověka v období časně dospělosti bych také ráda upozornila na tzv. vynořující se dospělost (emergent adulthood), kdy se sice mladý člověk vymanil ze závislosti typické pro dospívající, ale není ještě dlouhodobě odpovědným mladým člověkem. Tento fenomén má také vztah ke změnám probíhajícím ve společnosti, kdy jsou v důsledky modernizace společnosti kladeny na mladého člověka stále větší nároky, významně se prodlužuje délka studia, oddaluje se věk vstupu do

manželství a plánování rodiny a lidé spolu žijí delší dobu ve volném svazku, který může, ale nemusí vyústit v manželství (Langmeier & Krejčířová, 2006).

2 FEMINITA

Jak uvádí Wyrobková (2005), paralely feminity a maskulinity najdeme ve všech světových náboženstvích, filozofii a v umění, kde představují v obecnějším pojetí mužský a ženský princip, který provází od prvopočátku dějiny lidstva. Autorka přitom upozorňuje na fakt, že západní filozofie charakterizující euroamerickou civilizaci je založena na dichotomickém myšlení a chápe maskulinitu a feminitu jako dva vzájemné protiklady, naproti tomu východní filozofie se k oběma pojmům staví dialekticky, chápe je tedy jako vzájemně propojené, komplementární. V následujících kapitolách se k tomuto tématu vrátíme, a to zejména ve vztahu výkladu mužského a ženského principu v analytické psychologii C. G. Junga.

V oblasti psychologie je feminita a maskulinita chápána jako individuální rozdílnost (variance) ve znacích a chování souvisejících s genderem (Lippa, 2009).

Feminitu lze tedy chápat jako komplexní koncept zahrnující osobnostní rysy, fyzické atributy, rolové chování, postoje, zájmy, hodnoty apod., které jsou pro ženy v daném společenském, kulturním a historickém kontextu považovány za přirozené, žádoucí či normativní, přičemž budeme brát na vědomí, že nejčastěji bývá feminita asociována s citlivostí k potřebám druhých, emocionalitou, empatií, jemností, submisí, péčí o druhé a expresivitou (Wyrobková, 2005).

Burr a Brannon (1998, 1999, in Říčan & Janošová, 2005) na základě svých výzkumů rozlišili několik oblastí a možností, jakými je možné na feminitu nahlížet. Podle nich budeme také tuto práci strukturovat:

- Feminita ve vztahu k genderové identitě, tedy subjektivnímu pocitu ženství
- Feminita ve vztahu k genderovým stereotypům
- Feminita ve vztahu k atraktivním charakteristikám
- Feminita jako společenské role ženy

2.1 Genderová ženská identita

V této bakalářské práci bych ráda upozornila na důležitý pojem, který je základním stavebním kamenem pro její tvorbu: genderová identita. Pokud hovoříme o genderové identitě, dostáváme se do roviny psychologické, kdy se vztahujeme k vnitřnímu prožívání příslušnosti k vlastnímu pohlaví a k rodové roli. V rámci naší genderové identity si totiž můžeme uvědomit i vlastnosti, které nejsou v plném souladu s naší příslušností k vlastní rodové skupině, nebo jsou s ní dokonce v rozporu, obsah identity se tedy stal záležitostí jednotlivce a jeho sebereflexe (Janošová, 2008).

2.1.1 Genderová identita ve vztahu k sebepojetí

Poněšický (2008) mluví v užším slova smyslu o genderové identitě jako o ženském sebecítění, sebepojetí a sebeobrazu a o genderové roli, jež vzniká zvnitřněním dosavadních interakcí a vztahů k jedincům jak opačného, tak stejného pohlaví. Ve své knize „Fenomén mužství a ženství“ pak dodává, že nejde jen o tělesné pohlavnosti a geneticky založené jádrové ženské či mužské subjektivity na jedné straně a o kulturně-sociální vlivy a tradiční rozdělení na straně

druhé, nýbrž o jejich vzájemnou interakci, během níž se vytváří již výše zmíněná genderová identita.

Ráda bych se nyní pozastavila nad výše uvedenou definicí zahrnující sebecítění, sebezpojetí, sebeobraz a genderovou roli a uvedla blíže tzv. jáskou zkušenost, která předchází termíny zahrnuje a která je v předmětu mého zájmu velmi důležitá.

Jak uvádějí Výrost a Slaměník (1997) jáská zkušenost, zahrnující vztah k sobě k sobě samému obsahuje úvahy o vlastní minulosti, přítomnosti a budoucnosti, o tom co chci, co mohu, co se ode mě očekává a kým bych být nechtěl. Součástí této jáské zkušenosti je zážitek vlastní jedinečnosti a neopakovatelnosti, ale také vědomá potřeba někam a někomu patřit.

Sebezpojetí pak můžeme definovat jako „základ jáství člověka, souhrn názorů na sebe sama, na své místo ve světě, a v tomto smyslu je souhrnem pocitů, jimiž prožíváme spokojenost nebo nespokojenost se sebou, větší nebo menší sebedůvěru, sebeúctu a vliv na druhé. Sebezpojetí je také uvědomováním si svých osobnostních charakteristik, často zkresleně nebo stylizovaně se záměrem vyvolat o sobě v druhých určitý dojem. Do struktury sebezpojetí patří i úroveň sebemonitorování a sebe prezentace a místo ovládání. Ze sebezpojetí vyrůstá charakter člověka“ (Smékal, 2002, s. 368).

2.1.2 Genderová identita jako subjektivní pocit ženství

Další definice popisuje ženskou genderovou identitu jako subjektivní pocit ženství, kdy se jedná o významy, osobnostní rysy, fyzické charakteristiky, zájmy apod., které žena považuje za relevantní ve vztahu k vlastnímu ženství (Wyrobková, 2008). Genderová identita (cítit se jako žena) je přitom základní dominantou genderové role (žít jako žena) (Oakleyová, 2000).

Pro moji práci je stěžejním předpokladem tvrzení, že být ženou je jedno ze základních životních určení, které rozhoduje o tom, jak se cítíme, jak chápeme svět a svou existenci v něm, jak jednáme, z čeho se radujeme, v co doufáme a v čem se trápíme (Říčan & Janošová, 2005). Ačkoliv je jasné, že k problematice lze přistupovat hned z několika vědeckých směrů, východiskem této práce je přístup psychologický, zaměřující se na prožívání. Říčan a Janošová (2005) z toho hlediska rozdělují ženství na 1. vědomí příslušnosti k somaticky určené skupině žen 2. subjektivně prožitkový souhlas se zařazením mezi ženy 3. sexuální orientaci a 4. preferenci aktivit a projevů, které více či méně odpovídají stereotypním představám o ženách.

2.1.3 Vývoj prožívání ženství

Pokud se podíváme na vývoj prožívání ženství z hlediska vývojové psychologie, musíme začít od prvních prožitků, v nichž se chlapci a dívky liší a k nimž patrně jako fundamentální zkušenost patří prožitky spojené s vlastním tělem (Říčan & Janošová, 2005). Je jasné, že tyto prožitky jsou základem pro prožívání ženství či mužství, nicméně samy o sobě nestačí. V následujících odstavcích proto seznamuji čtenáře s teoriemi, které se snaží vysvětlit rozdílnosti ve vývoji chlapců a dívek, včetně faktorů, které je ovlivňují.

a) Sociální prostředí jako příčina pohlavních rozdílů

Teorie sociálního učení tvrdí, že některé rozdíly mezi mužem a ženou jsou naučené, a proto je lze nejlépe vysvětlit za pomoci známých principů učení, např. klasickým podmiňováním, operantním podmiňováním a napodobováním (Lippa, 2009).

Genderové roli je žena učena již od novorozeneckého věku, kdy je okamžitě klasifikována podle pohlaví, přičemž zpočátku si malé děti genderovou roli neosvojují verbálně nebo disciplinárně, ale kinesteticky (Oakleyová, 2000). K tomuto tématu se vztahují 4 stadia dle Ruth Hartleyové (in Oakleyová, 2000), která pokládá za ústřední v průběhu vývoje genderových rolí 4 dle pohlaví diferencované procesy: socializace manipulací, zaměření pozornosti na určité objekty, verbální pojmenovávání a vystavení činnosti. Dle autorky této koncepce je v prvním procesu nejlepším příkladem dívčí oblečení, které malé dceři matka od narození dává. V druhém procesu se jedná o zaměřování pozornosti dítěte na specifické předměty, nejčastěji hračky „typické“ pro holčičku. Ve třetím procesu se jedná o fakt, že matky a otcové přenášejí na děvče aspekty genderové role přímo verbálně. Posledním procesem je aktivita, kdy se dívka setkává s tradičními ženskými činnostmi, nejčastěji typickými domácími pracemi.

Výše uvedené pozorování spolu se specifickým způsobem oblékání, zdobením a oslovováním, přímými a nepřímými manipulacemi i informacemi zařazující dívku mezi dívky, spolu s dětskými příběhy a hrami: to vše formuje prvotní prožitky ženství a s postupem věku tyto prožitky a jim odpovídající vnější projevy nabývají s věkem na výraznosti, zejména pak v rámci jejich sociálního aspektu (Říčan & Janošová, 2005).

Je důležité podotknout, že k důležitým aspektům prožívání vlastního ženství pak bude patřit také tlak ke konformitě ze strany dospělých a ze strany vrstevníků a v kontextu patriarchální společnosti je důležité také uvědomění si výhod chlapců, což je rovněž významný faktor, který formuje vztah k vlastnímu ženství (Říčan & Janošová, 2005).

b) Biologické příčiny pohlavních rozdílů

Podle biologických teorií jsou rozdíly mezi mužem a ženou nikoliv naučené, ale vrozené. Tyto rozdíly jsou pak dány především tím, že se muži a ženy liší ve složení chromozomů, prožívají rozdílný embryonální vývoj a v rozhodujících fázích vývoje na ně působí odlišné hormony. U obou pohlaví to pak vede k vývoji jiných mozkových struktur a funkcí (Lippa, 2009).

c) Kognitivní teorie vývoje

Lawrence Kohlberg (1966, in Lippa, 2009) poukazuje ve své teorii na to, že dětské představy o genderu jsou zásadní pro jejich motivaci, tedy proto, aby se chovali maskulinně nebo femininně. Kategorizování sebe sama na muže nebo ženu vede děti k tomu, že si osvojují maskulinní nebo feminní chování a pohlavní rozdíly pak můžeme chápat jako nevyhnutelný důsledek toho, že se člověk identifikuje jako muž nebo žena.

2.1.4 Ženské osobnostní rysy

a) Emoční prožívání

Dle Lippy (2009) jsou ženy více orientovány a ovlivňovány emocemi. Ženy sdílí více informací o svých osobních životech, myšlenkách a pocitech a ve srovnání s muži vyjadřují také více negativní emoce (smutek, deprese). Ve svém prožívání jsou ženy také ovlivněny sociálními podmínkami a kontextem a ukazují své emoce více navenek.

b) Ženský intelekt

Jak uvádí Poněšický (2008), následkem zapojení obou hemisfér a trvalého spojení s matkou je ženský intelekt více „analogový“ a syntetický než „digitální“, analytický a celostní, a proto ve velké míře můžeme použít i informaci z předchozího odstavce, protože ženské vědění má základ v citovém vnímání, v jemné receptivitě a intuici.

c) Ženský postoj ke světu

Ženy se světu staví prostřednictvím tzv. akomodace, která ale neznamena pasivní přizpůsobení, ale schopnost aktivního naslouchání, schopnost čekání, větší důvěru i doufání (Poněšický, 2008).

Dle psycholožky Shelley Taylorové (2002, in Lippa, 2009) mají ženy sklony starat se o ostatní v mnoha ohledech více než muži. Tato starostlivost a péče je zřejmá v oblasti péče o děti, vyhledávání a poskytování podpory ve společenských sítích a staráním se o nemocné přátele a rodinné příslušníky.

Lippa uvádí, že na základě metaanalýz Aschova experimentu, za pomoci kterého byly zkoumány pohlavní rozdíly, jsou ženy v průměru přizpůsobivější než muži.

d) Ženská úzkost a strach, agrese

Poněšický (2008) zmiňuje, že na základě tzv. „propustného ohraničení“ ve vztahu původně k matce, se kterou byl prožíván symbiotický vztah jednoty, je přítomna úzkost z jejího narušení z vnějšku (například necitlivým chováním druhého), a proto se mnoho žen obává oddat se lásce, která pro ně může být ohrožující, a bojí se nebezpečí zklamání.

Co se týče agrese, nemůžeme přinést absolutní srovnání mezi ženami a muži, protože nelze říci, že by ženy byly méně agresivní než muži. Spíše se jedná o formu, jakou svoji agresi projevují. Ženy častěji vyjadřují agresi slovní a tzv. prosociální, kdy stanovují pravidla a hrozí trestem v případě jejich nedodržení (Poněšický, 2008)

Výraznou roli v této oblasti hraje výchova a celková kultura, pro které v našem kulturním kontextu platí, že muži jsou od dítěte podporováni ve fyzických aktivitách, ve sportu a v soutěživosti, zatímco u žen se agresivní chování obecně neočekává (Janošová, 2008).

Poněšický (2008) vysvětluje, že ženy potlačují agresi, a to proto, aby udržely harmonický vztah, ale také v důsledku svého vývoje, výchovy či patriarchy, nicméně tato potlačená forma může vést stejně destruktivnímu chování, jako je tomu u mužů.

e) Citovost

Jak již bylo uvedeno, ženy jsou orientovány více emocionálně a s tímto faktem souvisí také to, že je pro ženy velmi důležitý faktor jistoty ve vztazích a komunikaci, ale zároveň prožívají také více nejistoty, zejména v oblasti sebeoceny – proto daleko hůře snášejí odmítnutí či poruchy ve vztazích, kritiku jejich chování, vzhledu, inteligence atd. (Poněšický, 2008).

S citovostí souvisí také prosociální chování a vřelost žen, které i v sociálním kontaktu dokáží být opravdové a empatické, dokáží spoluprožívat emoce s druhým člověkem a obětovat se pro druhého (Poněšický, 2008).

Lippa (2009) také uvádí, že ženám je vlastní nápomocné chování, jež je charakterizováno poskytováním emoční podpory, starostí o nemocného, výchovou dětí a zajištěním jídla a zdravotní péče pro ostatní.

Co se týče oblasti emocí, dává ji Ponešický (2008) do vztahu s psychopatologií, která v souvislosti s nejčastějšími psychickými onemocněními nasvědčuje tomu, že u žen se setkáme ve srovnání s muži s častějším výskytem deprese, anorexie a bulimie, a to především z důvodu pracovní a emocionální zátěže či v situaci ztráty, protože žena v naší společnosti je nucena obětovat svou profesionální kariéru a naděje na úspěch ve prospěch mateřství, nebo se naopak vzdát přání mít a vychovávat děti. Ve vztahu k ženství je také nutné upozornit na anorexii a bulimii, jejichž vznik má dle nejstarší teorie původ v odmítání zralé ženskosti, obzvláště pak sekundárních pohlavních znaků, obličejových tvarů a sexuality (Ponešický, 2008).

f) Morální postoje, etika a hodnoty

Rovněž tato část ženské osobnosti souvisí s již výše popsáním. Je potřeba zdůraznit, že schopnost vcítění se do protějšků a vědomí možné ztráty (tzv. separační úzkost) bude regulovat oblast ženského chování, přičemž důležitou podmínkou, kterou ženy mají, je také intimní vztah, důležitost v poznání druhého a vzájemná sdílnost (Ponešický, 2008).

Sara Jaffeová a Shibley Hydeová (2000, in Lippa, 2009) na základě metaanalýz 113 studií zaměřujících se na morálním smýšlení zjistily, že v morálním uvažování se u žen častěji objevovalo pečovatelské zaměření, zatímco muži se mírně častěji zaměřovali na právo.

g) Sebedůvěra

Witkin (1977, in Očenášková, 2014) uvádí, že dívky mají větší strach z neúspěchu než chlapci, mají větší obavy z výzev a neumí reálně odhadnout své schopnosti. Do souvislosti můžeme uvést také fakt, že se u mužů setkáváme ve větší míře s rizikovým chováním a postavení se výzvám nežli je tomu u žen.

h) Sebepojetí

Očenášková (2014) zmiňuje také fakt, že ženy samy na sebe nahlíží v souvislostech s ostatními, ve smyslu vztahů, sociálních rolí a povinností. Lippa (2009) dodává, že co se hodnocení týče, žena se v hodnocení sebe samé vztahuje hlavně k srdečným, intimním a individuálním vztahům.

i) Prosociální chování

V naší společnosti se setkáváme s tradiční představou týkající se ženské role, která předpokládá, že ženy mají přirozenou potřebu pečovat o druhé, pro což mají k dispozici více altruismu a empatie (Janošová, 2008).

Do prosociálního chování můžeme zařadit také očekávané mateřské chování, jež bývá považováno za ženskou doménu, nicméně v tomto případě Janošová (2008) upozorňuje na fakt, že se ve velké míře projevuje i u mužů, a proto je vhodnější používat termíny „rodičovské chování“.

Pro nástin hlavních rozdílů mezi mužem a ženou považují za nezbytné zmínit také knihu *Sex and Personality* (Pohlaví a osobnost), jež byla vydána v roce 1936 Lewisem M. Termanem a Catherine Cox Milesovou a jejím cílem bylo vědecky stanovit normu maskulinity a feminity a rozdíly v osobnosti muže a ženy v naší společnosti. Z testu maskulinity a feminity o 910 položkách

vyplývalo, že na základě slovních asociací ženy vybírají názvy částí oděvu, ozdob, barev, esteticky hodnotící výrazy, názvy týkající se domova s slova naznačující laskavou a vstřícnou orientaci směrem ke společnosti, zatímco muži ve své volbě upřednostňují výrazy z oblasti vnějšího prostředí, činností, dobrodružství, z oblasti vědy, techniky, politiky, obchodu a podnikání. K podobným výsledkům o rozdílech mezi mužem a ženou vypovídá také Rorschachův test, kde ženy dávaly přednost interpretacím spojenými s domovem, estetického hodnocení a ozdob, přičemž muži volili interpretace spojené s technikou, přírodními vědami a venkovními aktivitami (in Oakleyová, 2000).

Oakleyová (2000) ale upozorňuje, že výše zmíněné rozdíly mezi mužem a ženou mají nejčastěji svůj prvo počátek v sociálním učení a že svoji feminitu tedy žena nabývá v rámci sociální výchovy.

2.1.5 Láska jako součást ženské identity

V současné společnosti se upozorňuje na probíhající procesy vstříc k zrovnoprávnění mužů a žen takřka ve všech oblastech našeho života. Je jisté, že v těchto oblastech dochází k radikálním změnám, které mohou mít dalekosáhlé důsledky. Nicméně se mi velmi líbí myšlenka, že i v těchto probíhajících procesech nám zůstává jediná věc, jež se u žen nemění a která není ohrožena zánikem, a tou je jejich milostná identita.

Lipovetsky (2000) píše, že ženský kult lásky trvá a nejde přitom o „bezkrvnou tradici“, nýbrž o úpravu starobylého kodexu tak, aby vyhovoval novým požadavkům individuality, svobody a požadavku bytostné existence, kde má prvořadý význam intimní štěstí a emotivní intenzita. Autor dále zmiňuje, že proměna ženství, ke které dochází v současné společnosti, není důvodem pro to, aby jejich milostná identita zanikla, a cituje: *„Vliv demokratických hodnot prosadil důraznější nárok na vlastnictví sebe samé ve vztahu k profesnímu, rodinnému a sexuálnímu životu, ale v žádném případě nezrušil poptávku žen po citu. Láska jakožto oběť se vyčerpala, ale totéž nelze říci o síle ženských očekávání a milostných nároků (s. 31, 33).“*

Významnou informací se pak stává to, že ačkoliv se často setkáváme se studii, které hovoří o vývoji společnosti vstříc maskulinním charakteristikám, tak moc lásky nad ženou přetrvává, umožňuje jí uniknout z pustiny osamocenému já, naplňuje jí život ideálem a smyslem a přináší tak možnost mohutnější existence, které dosáhne sebezpřekonáním vlastního já směrem k druhému (Lipovetsky, 2000).

2.1.6 Identita a ženské tělo

Pokud se zabýváme prožíváním ženství a ženské role, je nezbytné začít u prvopočátků uvědomění si našeho ženství a jednoznačným odlišením se od mužství, tedy u ženského těla. Virginia Braunová a Sue Wilkinsonová (Braun & Wilkinson, 2005) ve svém výzkumu se zaměřením na genderovou identitu a její souvislost s tělem zkoumaly 55 žen mezi 20 – 50 lety. Autorky použily metodu focus groups za pomoci níž zjistily, že pro mnoho účastnic jejich identita ženy úzce souvisí s možností reprodukce a některé z účastnic cítily, že jejich tělo a jeho ženské aspekty (především vagína a poprsí) jsou hlavními rysy jejich ženské identity, díky nimž se vnímají jako ženy. Je ale nutné podotknout, že jiné ženy tento vztah mezi svojí identitou a ženským tělem nevnímají, a proto je na místě říci, že tělo není hlavním ukazatelem, díky němuž se ženy cítí jako ženy, ale je to také jejich způsob chování a prožívání (Buchčíková, Vývoj vztahu aktivně sportujících matek k vlastnímu tělu, 2013).

V této souvislosti zmiňuji důležitou koncepci tzv. body image, která zahrnuje představu, jakou má člověk o vlastním těle, obsahující zejména hodnotící aspekt prožitku vlastního těla (Fialová, 2001).

Grogan (2000) definuje termín body image jako způsob přemýšlení, vnímání a cítění vlastního těla, dodává však, že zkušenost s vlastním tělem bude významně ovlivňovat celkové sebehodnocení a sebeocení, navazování interpersonálních, partnerských a sexuálních vztahů, ale také kvalitu a kvantitu sexuálního života.

Jungiánská analytička Nancy Qualls-Corbettová (2004) píše, že vědomí ženské přirozenosti se odvíjí od porozumění těla a starostlivé péče o něj. Je ale nutné uvědomit si, že ženské tělo je jedinečné a mimořádné, a to bez ohledu na to, jakou má žena postavu. V dnešní době jsou ale ženy pod nátlakem kultů štíhlosti a věčného mládí, a proto si tuto skutečnost bohužel neuvědomují.

2.1.7 Menstruace jako součást ženské identity

Domnívám se, že pokud se zabýváme proměnami a prožíváním ženství, nesmíme opomenout téma menstruace, jakožto součásti ženské identity. To, proč se menstruací ve své práci zabývám, je fakt, že je v naší společnosti toto téma opomíjeno a také proto, že je menstruace spojena s nepříjemnými prožitky, a to jak na úrovni tělesné, tak psychické.

Menstruace, chápána často jako první důkaz ženství, může být jak příjemnou, tak nepříjemnou zkušeností. Leeová (2002, in Buchtíková, 2010) uvádí, že ženy, které měly extrémně pozitivní postoj k menstruaci, mluvily o své periodě jako o „smyslu být ženou“ a menstruaci připisovaly také „duchovní aspekt“. Oproti tomu ženy, které měly k menstruaci negativní postoj, používaly výrazy jako „nepříjemnost“ a „bolest“. Z výzkumu Leeové dále vyplynulo, že během menstruace se ženy s pozitivním přístupem mají potřebu zpomalit, zklidnit se nebo být sama, mezitímco ženy s negativním přístupem se cítí méně atraktivní a mají sníženou úroveň sebeúcty.

Některé autorky zabývající se spirituální stránkou ženství a menstruace jsou toho názoru, že žena, která si uvědomuje svůj cyklus a jeho energie, se také učí počítat s rovinou života, která přesahuje to, co je viditelné a má intuitivní napojení na energie života, narození a smrti. Na základě tohoto uvědomění je jí pak umožněno komunikovat nejen s tím, co je viditelné a světské, ale také se spirituálními aspekty života. (Gray, 2011)

2.2 Genderové stereotypy

„Stereotypy jsou apriorní představy a povahových rysech, způsobech chování a zvycích příslušníků určité skupiny, aniž by byla brána v potaz individualita jejich členů, jejich konkrétní životní situace apod. Základní vlastností stereotypů je, že je nevytváříme na základě osobních zkušeností, ale získáváme je tradováním, verbálním i neverbálním zprostředkováním ostatními příslušníky naší společnosti (Martin, 1991, in Janošová 2008, s. 27).“

Unger (2001, in Wyrobková, 2005) zmiňuje, že na základě empirických výzkumů byly identifikovány čtyři hlavní komponenty genderových stereotypů: genderové role, povolání, osobnostní rysy a fyzické atributy, z nichž posledně jmenovaný se jeví jako nejvýznamnější. Říčan, Janošová a Wyrobková (2005) upozorňuje na skutečnost, že klíčovou dimenzí stereotypů vystihující ženy je jejich interpersonální orientace.

Ve výzkumné části mé bakalářské práce se zabývám také problémem nutnosti harmonizovat vysokoškolské vzdělání a péči o domácnost, která je jedním ze zdrojů nerovností mezi ženou a mužem, nicméně se tento problém vzhledem ke stereotypům naší společnosti týká především žen. Ve vztahu k ženám pak Očenášková (2014) uvádí členění stereotypů ve vztahu k genderovým rolím dle Alice Eaglyové (1987, in Lippa, 2009):

Ženy častěji pracují v domácnosti a muži jsou živiteli rodiny;

Ženy pracují v jiných zaměstnáních než muži;

Ženy mají většinou nižší sociální status než muži.

Janošová (2008) uvádí, že stereotypie mužské a ženské role se stává zřetelnou například při oficiálních nebo významných společenských událostech, které mají podobu určitých předem předpokládaných pravidel chování. Pro nás je ale v tuto chvíli důležité spíše jádro stereotypů, jež je dáno biologickými rozdíly mezi mužem a ženou, jež vedou k představám ženy jako matky, ženy jako hospodyně a „strážkyně domácího krbu“ (Janošová, 2008).

Zajímavé jsou také seznamy vlastností, které se stereotypně opakují, kdykoliv dojde k charakteristice typicky ženského chování. S těmi nejčastěji uváděnými ženskými charakteristikami nás seznamuje Harmut Karsten (2006, s. 24): ženy jsou „*bezmocné, citově založené, emocionální, empatické, jemné, parádnice, milovnice dětí, mírné, náladové, nelogické, nerozhodné, nesamostatné, něžné, ohleduplné, pasivní, pečlivé a opatrné, plné porozumění, poslušné, povolné, přitažlivé a dráždivé, příjemné, přívětivé, senzibilní, slabé, soucitné, šarmantní, taktní, toužící po jistotě, úzkostné, vyžadující ochranu, zaměřené na rodinu, závislé, žvanivé*“.

2.2.1 Žena hospodyně

V české společnosti se i nadále setkáváme se schématem rozdělení rolí v domácnosti v rodině, podle něhož by muž měl být živatelem rodiny a žena zase naopak hospodyní s hlavní funkcí v oblasti péče o děti a domácnost, nicméně v dnešní době i přes existenci tohoto zavedeného schématu musíme upozornit na fakt, že muž již není jediným živatelem rodiny a že ženin příjem je nutnou součástí celkového příjmu rodiny. Je velice důležité upozornit, že i přesto pro většinu rodin v České republice platí, že žena vykonává naprostou většinu domácích prací (Vodáková, et al., 2003).

2.2.2 Žena strážkyně krbu

Jak píše Vodáková (2003), ženy jsou s oblibou spojovány s vytvářením tzv. „tepla domova“ či jsou nazývány „strážkyněmi krbu“, což vede k jasnému ztotožnění ženy a domova, který tvoří a udržuje.

Do této oblasti spadá i očekávaná role ženy-matky. Jak píše Vodáková (2003), v naprosté většině českých rodin převládá tzv. tradiční model péče o dítě, která většinu péče a povinností spadá do role matky, které samy předpokládají, že jejich muž není schopný se o dítě sám postarat.

Zásadním posunem v dnešní společnosti je ten, že dnes hovoříme o možnosti stát se matkou, tedy na základě vlastního svobodného rozhodnutí, přičemž sexualita ženy tím není striktně regulována. V současné společnosti existují možnosti v oblasti antikoncepce, které umožňují ženám zabránit nechtěnému těhotenství, a tedy každá žena má možnost nestát se matkou, pokud nechce (Buchčíková, Vývoj vztahu aktivně sportujících matek k vlastnímu tělu, 2013). Ve vztahu k antikoncepci a sexuální svobodě bych ráda upozornila, že bude studován v samostatné kapitole, jež se zabývá ženstvím a partnerským vztahem.

2.3 Feminita a atraktivní charakteristiky

Ženy jsou a byly neustálým námětem uměleckých děl, diskuzí a studií. Ať už jsou nazývány čarodějkami, nymfami, bytostmi krásného pohlaví, léčitelkami, bohyněmi, vílami či divoženkami, je jasné, že nedílnou součástí ženství je ženská krása.

Lipovetsky (2000) píše, že v průběhu 20. století byly prostřednictvím tisku, reklamy, filmové tvorby a módních fotografií ve velkém rozšířeny ideální normy a zobrazení ženy a díky nim se do každodenního života ženy dostaly vzory ženství, společně s dnes všemi směry pronikajícím kultem štíhlosti a bojem proti stárnutí. Dovolím si říci, že atraktivní charakteristiky, kult krásy, štíhlosti a mládí výrazně ovlivňuje oblast již výše zmiňovaného tělesného schématu (body image).

V této chvíli bych ještě velmi ráda zmínila myšlenku analytické psychoterapeutky Clarissy Pinkoly Estés (1995), která se staví do opozice vůči dnešním módním trendům a kultu štíhlosti a vyjadřuje názor, že podporovat pouze jediný druh krásy znamená být nevšímavým k přírodě a kritiku těla ženy chápe jako zdroj ničení její právoplatné hrdosti na sounáležitost se svými příbuznými, který ji zároveň okrádá o její přirozenost.

Pinkola Estés (1995) dále upozorňuje, že toto ničení ženské sounáležitosti s jejím přirozeným tělem ji zbavuje sebevědomí, nutí ji neustále přemítat, zda je přijatelným člověkem a svoji hodnotu pak staví na tom, jak vypadá, nikoliv na tom, kým vlastně je. Mnoho žen tak plýtvá energií tím, že kontroluje množství jídla, které sní, popřípadě kontroluje svoji váhu a výšku. Je víc než jasné, že tato neustálá kontrola s sebou přináší velkou zátěž a promítá se do všeho, co žena dělá, jak se cítí, jaké má naděje a plány.

2.4 Feminita a role ženy

Všechny společenské skupiny, národy a etnika vytvářejí určité rozdíly mezi chlapci a dívkami a odlišují mužskou a ženskou roli. Každá společnost tomuto rozdělení zároveň přizpůsobuje výchovu potomstva, což vede k tomu, že chlapci jsou vystavováni poněkud jiným socializačním vlivům než dívky (Janošová, 2008). Z psychologického hlediska je velmi důležité, do jaké míry se žena ztotožňuje se specificky ženskými rolemi, jež jí společnost předepisuje (Říčan & Janošová, 2005).

Janošová (2008) upozorňuje, že co se týče rodových rozdílů, byla v západní společnosti do 18. století relativně stabilní situace, tedy do doby průmyslové revoluce bylo poměrně jasně vymezené, kde má žena přesně vymezenou roli, svá vlastní práva a povinnosti. Nicméně vlivem urbanizace, individualizace a diferenciací v oblasti ekonomického a sociálního postavení začalo

docházet k větší variabilitě rolí, práce dříve považována za typicky mužskou se stala v širším měřítku vhodnou i pro ženu, což vedlo mimo jiné k tomu, že spolu s proměnou požadavků role muže a ženy se začala pozvolna proměňovat rovněž představa o jejich ideální podobě (Janošová, 2008)

Jak uvádí Vágnerová (2000), v posledních 50 letech došlo ke změně v pojetí mužské a ženské role a lze jej pozorovat jak v oblasti vymezení vlastní identity a sociálního očekávání, tak i ve způsobu oblékání, trávení volného času apod. V tomto je tato změna mezi ženami chápána spíše pozitivně, ve smyslu dosažení rovnoprávnosti. Oproti tradičnímu pojetí se tak ženská role stává více dominantní, samostatnější a nezávislejší. Tato změna ale také přinesla zátěž spojenou se zvládáním dvojí role – profesní a mateřské.

V dnešní době se v souvislosti se sociální rolí stále více upozorňuje na tzv. ženské dilema. Žena naší civilizace totiž především získala sexuální svobodu (výběr partnera, předmanželský i mimomanželský sex, rozvody), proniká do zaměstnání, která byla dříve klasifikovaná jako „mužská“ (medicína, vědecká povolání, ale i fyzicky náročná manuální nebo polomanuální řemesla), objevuje se i v politice, a proto má možnost mít daleko více rolí a nových identit (Vodáková et al., 2003).

Na druhou stranu je ale nutné podotknout, že muži se nehrnou do práce v domácnosti a do opatrování dětí, ani do „ženských zaměstnání“ a okupují stále velmi výrazně veřejnou politickou scénu (Vodáková et al., 2003). Ženy pak musí zvládat staré i nové oblasti povinností (Dudová, 2006). Výsledkem je to, že se snaží se skloubit více rolí, které mají rozporné a celkově nadměrné požadavky, přičemž nedochází k tomu, že by se s nimi zcela identifikovaly (Vodáková, a další, 2003).

Z osobní zkušenosti mohu říci, že již u studentek vysokých škol, které žijí se svým partnerem ve společné domácnosti, se setkáváme s nutností harmonizovat požadavky týkající se vysokoškolského vzdělání a současně chod domácnosti. Jak píše Zimolová (2014), obě ale zahrnuje množství povinností, které se mnohdy zdají být neslučitelné a současně náš pracovní (studijní, v případě studentek vysokých škol) život vyžaduje flexibilitu a maximální výkon jedince a upozorňuje, že v současné společnosti sice dochází k rozvíjení individualizace a emancipaci žen, ale přináší s sebou rizika spojená s partnerskými vztahy a fungováním rodiny. Navíc má trh práce i proces vysokoškolského vzdělávání vysoké nároky, vyžaduje plnou obětavost a na tento fakt doplácí především ženy (Zimolová, 2014). V životě ženy se pak dle Vodákové (2003) nabízejí tři alternativy toho, jakou v dnešní době žena zvolí cestu:

1. Vzdát se toho, aby dosáhla „mužsky definované“ profesní či politické kariéry a věnovat se rodině;
2. Rezignovat na mateřství a utváření rodinné atmosféry a věnovat se zaměstnání a kariéře;
3. Být na hraně obou výše uvedených rolí, což je ale spjaté s odkládáním založení rodiny, popřípadě minimalizováním počtu dětí a neodvratně propojené se snahou zastat alespoň základní úkoly svázané s rolí matky, partnerky a hospodyně a současně být alespoň průměrně úspěšná v zaměstnání.

Jak vyplývá ze sociologických výzkumů, výskyt třetí alternativy je v české společnosti nejčastější, obecně zavedený a přijímáný životní modus, jenž ale může vést k únavě, neuspokojení, zanedbání jedné z rolí nebo přebíhání z jedné role do druhé (Vodáková, a další, 2003).

Na základě výše zmíněného tedy můžeme zmínit preferenční teorii Catherine Hakimové (2000), která ve vztahu k genderovým rolím vytvořila dělení typů žen, jež se mohou na základě svých individuálních preferencí svobodně rozhodnout o svém životním stylu a pracovní oblasti:

- ženy, jež se ve svém životě zaměřují na práci a jež preferují kariéru před rodinou;
- ženy, které naopak upřednostňují rodinu a svoji energii investují do domácnosti a péče o děti, přičemž u nich nevylučujeme vysokoškolské vzdělání;
- ženy, které jsou adaptibilní a zaměřují se ve svém životě na rodinu i kariéru a jejich priority a preference se v rámci života střídají (Zimolová, 2014).

Jak uvádí Očenášková (2014), dá se předpokládat, že v souvislosti s výše uvedenými změnami, se bude měnit i pojetí ženství. Autorka ve své disertační práci odkazuje na výzkum Marka Blatného a Kateřiny Zábrodské (2006, in Očenášková, 2014), realizovaný na vzorku 83 adolescentních dívek a chlapců za pomoci dotazníku pohlavních rolí BSRI. V uvedeném výzkumu se sice potvrdilo tradiční chápání ženské role, která se zaměřuje na sociální vztahy, péči o druhé, schopnost odpouštět a pozitivní emoční ladění, nicméně byly přítomné také atributy, jež jsou tradičně považované za maskulinní (nezávislá, ambiciózní, smělá a průbojná). Uvedení autoři se na základě zjištěného domnívají, že tyto vlastnosti vyjadřují v naší společnosti tak zdůrazňovanou autonomii, výkon a sebeprosazení a jsou jasným důkazem posunu české společnosti směrem k její maskulinizaci.

Lipovetsky (2000) výstižně shrnuje, že v současné západní společnosti si našel své místo nový model ženství, který ustavuje zásadní zlom v dějinách žen a tento nový, demokratický společensko-historický model nazývá „třetí žena“. Hlavní změny autor shrnuje slovy: *„Ženy představovaly otrokyně plození, ale z této odvěké služebnosti se vysvobodily. Dříve snily o mateřství u domácího krbu, zatímco nyní chtějí vykonávat profesní aktivity. Podrobovaly se přísné morálce, zatímco v dnešní době získala sídelní právo sexuální svoboda. Ženský svět představoval oddělenou sféru, zatímco nyní ženy pronikají do mužských pevností, získávají univerzitní diplomy jako muži a požadují rovnost v politice“* (Lipovetsky, s. 11).

Pro zajímavost uvádím výzkum z roku 2006 sociologického ústavu AV ČR, jehož předmětem bylo mimo jiné mimo jiné představy obyvatelstva ČR o rozdělení rolí mužů a žen v rodině. Dle realizovaného výzkumu by se měli oba partneři stejně podílet v oblasti vzdělávání, starosti o rozpočet, pěstování koníčků a kontaktů. Za spíše mužskou činnost, popřípadě činnost obou, je považováno usilování o kariéru, určitě by ale větší díl měl náležet muži. Vaření je ale výhradní doménou ženy, přičemž péče o děti, nakupování a uklízení jsou činnostmi, u nichž okolo poloviny respondentů udává, že by se o ně měli starat oba. Jsou to tedy povinnosti směřované oběma partnerům, spíše ale ženě, což je převládající postoj zbytku obyvatelstva. Úkolem muže je naopak finanční zajištění. V domácích povinnostech jako je nakupování, úklid, péče o děti a vaření dávají muži přednost ženám, zatímco ženy upřednostňují rozdělení těchto úkolů mezi oba partnery stejnou měrou. Lidé starší 60 let více souhlasí s tradičním postavením muže a ženy v rodině. Podle jejich názoru by koníčky měl pěstovat spíše muž, stejně jako zajišťovat domácnost. Naopak ženy by se podle nich měly věnovat domácím pracím. Vysokoškoláci většinou souhlasí s tím, aby se v

rodině vzdělávali oba partneři. Stejně přistupují i k domácím pracím, starosti o rozpočet a péči o potomky. Je možné říci, že vysokoškolsky vzdělaní jsou častěji než ostatní pro rovnocenné postavení muže a ženy v domácnosti (Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 19. prosince, 2011).

Jak jsem nastínila již v předchozích odstavcích, změna pojetí ženství a ženské role, se kterou se setkáváme v současné době, s sebou přináší i mnohá rizika zasahující mimo jiné do oblasti mezilidských a partnerských vztahů. Protože toto téma považuji za velmi důležité, věnuji se důsledkům změny pojetí ženství v partnerských vztazích v samostatné kapitole.

3 ŽENSTVÍ Z HLEDISKA PSYCHODYNAMICKÝCH PŘÍSTUPŮ

V rámci této bakalářské práce jsem se rozhodla věnovat ženství zejména z hlediska psychodynamických přístupů, které jsem v rámci rešerše studovala podrobněji a které jsou předmětem mého dlouhodobého zájmu.

3.1 Ženství a psychoanalýza

Vývoj k ženství prochází různými fázemi, jež na něj mají rozdílný vliv. Poněšický (2008) upozorňuje, že ženy, co se týče jejich identity, mají ve srovnání s muži nespornou výhodu v jistotě jejich pohlavní identity, jelikož jejich přirozený identifikační vzor je matka, jež je učí ženskosti a mateřskosti.

V první fázi vývoje ženství hraje tedy roli vztah ke stejnému pohlaví (matce), o přijímání a přejímání, ale také vzájemné vcítění, jež podporuje a upevňuje ženství. Druhým krokem k individuaci je vymanění se ze symbiózy s matkou, a protože vnímá matku jako všemohoucí, všeobjímající a poutající, jež ji stále pronásleduje a která do ní vidí a zná její emoce, začne vyhledávat přítomnost a přichylnost otce, který se stává symbolem svobody, potvrzuje její samostatnost a oceňuje její ženskost (Poněšický, 2008). Tento tzv. oidipovský komplex, charakteristický pro falickou fázi, spočívá v eroticky zbarvené náklonnosti k rodiči opačného pohlaví a je provázen žárlivostí a nevraživostí vůči rodiči téhož pohlaví. Mezi pátým a šestým rokem je pak oidipovský komplex vytěsněn do nevědomí (Plháková, 2006).

Důležité je upozornit na fakt, že přechod od symbiózy s matkou je velice náročným krokem, protože se musí odlišit od někoho, kdo jí je velmi podobný a nepozbýt přitom na své ženskosti. Zároveň pokud žena nepoznala silný mateřský vztah, raději potlačí svou ženskost a převezme mužskou roli, obzvláště v případě, pohybuje-li se převážně mezi muži. Co se týče postavy matky, umožňuje tento symbiotický vztah jednak rychlejší dospívání dívek, ale také lehčí přístup ke svému citovému životu a nevědomí. Tuto citlivost můžeme vnímat kladně, protože umožňuje hlubší prožívání a vede k bohatšímu vnitřnímu životu, ale také záporně, kdy znamená více úzkosti z ohrožení (Poněšický, 2008).

3.2 Animus a anima

„Žena s psychologií tak nepodobnou psychologií mužské je (a odjakživa byla) pramenem informací o věcech, pro které muž nemá oči. Může pro něj znamenat inspiraci, její schopnost vytušit věci, v níž často převyšuje muže, ho dokáže varovat a její cit orientovaný na osobní sféru mu může ukázat cesty, jež by on pro svůj cit málo zaměřený na to osobní nebyl schopen najít.“

Tacitus (cit. in Jung, 1998, s. 89)

Carl Gustav Jung se zabývá maskulinitou a feminitou v podobě archetypů anima a animy. Archetypy, jež jsou součástí tzv. kolektivního nevědomí, můžeme definovat jako vrozené vzorce imaginace a citění či apriorní formy nazírání, v nichž je v kondenzované podobě zastoupena tisíciletá zkušenost lidstva, a jejímž obsahem jsou opakující se klíčové situace návratu, hledání, osvobození, boje, smrti či zrození (Plhánková, 2006).

Mezi základní jungovské stanovisko patří předpoklad, že muž i žena jsou založeni oboupohlavně a že je jen třeba, aby muž v sobě objevil a akceptoval animu a žena našla odvahu k sebeprosazení a aby tímto způsobem posílila svého anima, tedy svůj jáský či pozitivní otcovský komplex (Poněšický, 2008).

Co se týče vlastního nevědomí, ve kterém jsou archetypy anima a animy svébytnými jednotkami, upozorňuje Jung (1998) na zásadní rozdíl mezi nimi: anima vyvolává nálady, animus vyvolává mínění a upozorňuje, že u intelektuálních žen animus způsobuje rádobu intelektuální a kritickou argumentaci a rozumování, čímž se u těchto žen posedlých animem objeví nebezpečí ztráty jejich ženskosti.

Na tento fakt upozornilo mnoho jungovských autorek, jejichž hlavní obavy se týkají procesu, který by se dal nazvat jako „ztracené ženství“. Perera (2014, s. 7-8) píše: *„My ženy, které jsme ve světě dosáhly úspěchu, jsme většinou „dcerami otcovými“ – tj. bytostmi dobře přizpůsobenými maskulinně orientované společnosti – a potlačily jsme své ženské instinkty a vzorce energie, z nichž většina byla rovněž zmrzačena a pošlapána naší kulturou... Právě k těmto kulturou potlačeným aspektům, oněm chtonickým a chaotickým neúprosným hlubinám – se musí nové, individuující já, v němž jsou aspekty jin a jang v rovnováze, navrátit, aby našlo svou matečnou půdu a vrozenou sílu být aktivní, zranitelné a citlivé, sílu stát si za svým a přece se empaticky vztahovat k ostatním“.*

Jungiánské psychoanalytičky často mluví ve vztahu k prožívání ženství o působení tzv. negativního anima, kdy se ztrácí žena vnitřně sjednocená sama se sebou, kdy popírá svoje tělo, svou sexualitu a kdy odmítá ženskou instinktivní přirozenost. Toto zavrnutí ženské přirozenosti a nedostatek úcty k tělu pak umožňuje negativnímu animovi získat nad ženou psychickou moc, ničí její smysl pro krásu, sebedůvěru a motivaci k tvůrčí činnosti (Qualls-Corbettová, 2004).

Z hlediska jungiánských analytiček se v západní společnosti uctívají na úkor „bohyně lásky“ „bohové“ spojené s důrazem na bohatství, technické vědění a moc, čímž dochází k zanedbání ženství, ženského citění a instinktů (Qualls-Corbettová, 2004).

Clarissa Pinkola Estés (s. 334) metaforicky vystihuje tuto situaci slovy, kdy jako ženy „vyměníme svůj hluboký uvědomělý život za takový, který je mnohem více křehký, vzdáme se svých zubů, svých drápů, svého smyslu, své stopy a dáme své nespoutané povahy za slib něčeho, co se zdá být bohaté, ale namísto toho je to bezcenné“.

Je tedy nutné, aby žena rozpoznala svého negativního anima a zbavila ho jeho síly. Ženské já se poté stává silnějším, nalézá ve svém ženském bytí zalíbení a navrácí se k vlastní ženské přirozenosti (Qualls-Corbettová, 2004).

4 ŽENSTVÍ A MUŽSTVÍ

4.1 Historie vymezení

Základním předpokladem pro moji práci je skutečností, že žijeme v době, kterou můžeme v našem kulturním kontextu považovat za dobu, kdy je vyvíjeno velké úsilí o sociální a ekonomickou rovnost obou pohlaví. Ačkoliv je tento vývoj společnosti považován za pokrokový a přínosný, nutně s sebou nese i proměny na úrovni psychické a vztahové, a to jak u mužů, tak u žen. Můžeme tedy zkonstatovat, že kromě hlavních důsledků v rovině sociální a ekonomické je možné pozorovat i důsledky vedlejší, které zasahují do lidské psychiky a prožívání a mohou mít dalekosáhlé účinky v každé oblasti lidského života.

Jak a do jaké míry se liší muži a ženy? Ze sociologického hlediska uvádí Ann Oakleyová (2000) tři hlavní období, kdy se ve společnosti začalo debatovat nad těmito dvěma otázkami, přičemž nás nepřekvapí, že se jedná zejména o období, kdy se měnily konvenční a zavedené role a pozice mužů a žen. Jedná se o historickou etapu mezi lety 1540 – 1640, dále pak o druhou polovinu 19. století a o současnost. Ve všech těchto etapách se jedná především o skutečnost vzrůstající rovnoprávnosti mezi pohlavími. Pokud se tedy zabýváme žentstvím z hlediska sociologického, zaměříme se především na míru svobody a odpovědnosti, které ženy ve společnosti zaujímají.

Daniel Heller (2004) uvádí pojmy maskulinita a feminita v kontextu psychologie a filozofie 19. a 20. století a pro uvedení problematiky uvádí citát německého filozofa Ludwiga Feuerbacha „v ženě se soustřeďuje princip života a lásky, v muži princip rozumu“ a toto pojetí považuje do jisté míry za platné i v dnešní době. Oblasti, které nám pomohou orientovat se v oblastech psychologie, kam téma maskulinity a feminity zasahovalo a zasahuje, jsou zejména psychoanalýza, psychologická diagnostika, studium maskulinních a feminních kultur, výzkum rodových rozdílů, rodových rolí a rodové socializace. Nesmíme ale zapomenout, že kořeny samotných principů mužství a žentství můžeme najít již ve staročínské filozofii a psychologii, která postuluje dva protikladné principy žentký jin a mužský jang, přičemž jejich spojením vzniká jednota tao a této jednoty je dosahováno harmonizací mužského, racionálního, aktivního a denního principu jang a žentským, iracionálním, pasivním a nočním principem jin (Heller, 2004). V současné době můžeme vidět ve společnosti jistou tendenci k pochopení rozdílů mezi mužem a ženou, a to zejména ve vztahu ke zlepšení jejich vzájemného porozumění na úrovni vztahové. Nejedná se přitom jen o aktivitu na straně akademiků a jejich publikací, ale také o běžnou populaci, která se setkává

s populárně-naučnými příručkami typu „Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách“ a „Ženy jsou z Marsu a ženy z Venuše“. 1

Co se týče psychických rozdílů mezi pohlavími, až do poloviny 20. století dominovala představa, že jsou rozdíly dány především tělesností, která je determinována genetickou výbavou a hormonálními vlivy, nicméně novější sexuologické a psycho-neuro-endokrinnologické výzkumy upozornily na relativitu biologických vlivů na výslednou ženskou a mužskou identitu (Poněšický, 2008). Nesmíme ale zapomínat také na společensko-politický vývoj od začátku 60. let minulého století včetně ženského emancipačního hnutí, který vedl ke zdůraznění vlivu kulturních a psychosociálních faktorů, jejichž výlučné postavení by se dalo shrnout citátem Simone de Beauvairové: „Člověk se nerodí jako žena, nýbrž je do ní zformován“ (in Poněšický, 2008, s. 14).

Bosinski (in Poněšický, 2008) shrnuje všechny výše uvedená hlediska a postuluje, že ve vývoji ženství či mužství se jedná o faktory biologické, psychologické a sociální, které mezi sebou interagují a mají rozhodující vliv od časného dětství až do adolescence.

Jak jsem nastínila již v předchozích odstavcích, změna pojetí ženství a ženské role, se kterou se setkáváme v současné době, s sebou přináší i mnohá rizika zasahující mimo jiné do oblasti mezilidských a partnerských vztahů. Protože toto téma považuji za velmi důležité, věnuji se důsledkům změny pojetí ženství v partnerských vztazích v samostatné kapitole.

4.1 Ženství, sexualita a partnerské vztahy

Na základě předchozích kapitol bych nyní ráda přešla k tématu, jak rozdílné mají ženy představy o vzájemném vztahu s partnerem a jak partnerský vztah prožívají.

Poněšický (2008) udává, že vztah můžeme chápat dvojím způsobem: jednak jako prostředek uspokojení vlastních potřeb (na to kladou důraz více muži), jednak jako lidskou potřebu samu o sobě. Očekávání ženy od partnerského vztahu je primárně určováno na základě jejího neutuchajícího spojení s matkou, a proto vidí ve vztahu možnost navázání pradůvěry, vzájemnosti a naplnění přání po plnosti a životnosti. Autor dále dodává, že žena ve své minulosti musela snášet mnoho frustrací a proměn od matky k otci a v průběhu rychlého psychosexuálního vývoje od dívky k mladé ženě, a proto je pro ni spolehlivý vztah velmi důležitý.

Co se týče komunikace s partnerem, žena má méně problematický vztah ke svému hlubokému prožívání a preverbální komunikaci a na základě toho si přeje více porozumění beze slov, vcítění, dle ženy má být muž pozorný a všímavý vůči jejímu výrazu (Poněšický, 2008)

Neoddělitelnou součástí prožívání ženství je také sexualita (ve smyslu sexuálního chování). V této souvislosti bych velmi ráda uvedla výzkum Lillian Rubinové (in Giddens, 2012), která ve svém výzkumu sexuálního chování z roku 1989 uvádí několik změn, které proběhly v posledních desetiletích u Američanů a Američanek. Ve srovnání se staršími generacemi se snížila hranice, kdy ženy a muži začínají svůj sexuální život, dívky pociťují oprávněnost svého nároku na sexuální aktivitu včetně soulože od toho věku, jaký si pro sebe samy zvolí, za normální součást sexuálního

---

¹ Gray, John: Muži jsou z Marsu a ženy z Venuše.
Pease Allan, Peasová Barbara: Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách.

chování se považuje orální sex a rozšiřující se variabilita sexuálních praktik. Z dalších výsledků výše zmíněného mezigeneračního výzkumu také vyplynulo, že většina lidí si v dnešní době do manželství přináší široký fond sexuálních zkušeností a znalostí a od manželství oba partneři sexuálně očekávají mnohem víc nežli v předešlých generacích.

Karsten (2006) uvádí, že mladé ženy se výrazně liší od mladých mužů v postoji k sexuálním vztahům. I v krátkodobém sexuálním vztahu požadují vzájemnou důvěru, porozumění, ohleduplnost, věrnost, projevy něžnosti a sexualita je uspokojuje především ve spojení s harmonickým partnerským vztahem.

Ženy mají ve vztahu větší sklon k důvěrnosti, jsou také citlivější na problémy ve vztahu a jsou ochotnější a schopnější o nich hovořit. Mají také silnou potřebu blízkosti, něhy a intenzivního citového života ve dvou (Karsten, 2006).

Pro zajímavost uvádím také očekávání žen v manželství dle Stanislava Kratochvíla (2009, s. 105):

- posedět a popovídat (popo)
- duševní porozumění (dupo)
- vycítit, co žena potřebuje (vyppo)
- vyjadřovat lásku celým svým životem (vyce)

4.2 Ženská a mužská polarita

David Deida (2014) upozorňuje, že celkový vývoj společnosti sice dospívá k rovnosti mužů a žen v mnoha životních oblastech, nicméně tato rovnost sama o sobě nevytváří vášnivě a rozvíjející se vztahy. Bylo sice velkým a pozitivním pokrokem opustit starší role vzájemné závislosti směrem k rovnosti, jenže mnohé ženy pak musejí v současném světě orientovaném na muže a uctívajícím mužské kvality skrývat své jedinečné a přirozené „vyzařování ženskosti“. Ženy, které jsou ve společnosti mužského elementu, mívají sklony ke ztrátě kontaktu se svou přirozenou sexuální esencí, nezají o tolik ženstvím a začíná v nich převládat mužská zacílenost. Dle Deidy nejsou muži a ženy schopní poskytovat jeden druhému to, po čem skutečně v intimitě touží, protože se v důsledku tolik vytoužené rovnosti stali sexuálně neutrálními. Je proto potřeba, aby byly znovuobjeveny mužské a ženské energie, které v sobě máme, a došlo tak k uctívání našich rozdílů, jejich vzájemnému respektování, porozumění vedoucí do stavu tzv. intimního splynutí. Deida uvádí:

„Základním principem ženství je otevřenost lásce, celý její život spočívá v otevřenosti a milování, v poskytování a přijímání lásky. Její největší radosti a strasti souvisí se vztahy plnými lásky, nejčastěji s intimním partnerem, ale také s dětmi, přáteli nebo s Bohem. Jakmile mužství porozumí ženskému srdci, zřekne se své potřeby neustále se ptát a řešit problémy a místo toho svou intimní partnerku zahrne zářivou energií své lásky“ (Deida, 2014, s. 102, 139).

EMPIRICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Jako téma mojí bakalářské práce jsem si zvolila téma „Prožívání ženství a ženské role u studentek VŠ“. V průběhu mého studia této problematiky jsem zjistila, že jsem si zvolila oblast, která je v dnešní společnosti velmi diskutovaná a aktuální a je na ni možno nahlížet z různých perspektiv. Nabízí se tak nespočetné množství toho, jakým směrem se výzkum této problematiky může ubírat. Je jasné, že se prožívání ženství bude vyvíjet v závislosti na tom, v jaké generaci a společensko-historickém kontextu se daná osoba nachází a jaká je jeho životní cesta. A protože jsem potřebovala z toho nespočetného množství alternativ vybrat okruh, kterému bych se věnovala detailněji, rozhodla jsem se zaměřit svůj výzkum na skupinu, která je mi nejbližší: tedy ženy, které jsou studentkami na vysoké škole. Mou motivací bylo setkat se s ženami patřící do stejné generace jako já a zjistit, jak ony prožívají své vlastní ženství a jeho neoddelitelné aspekty. Oblast prožívání nelze pro svůj jedinečný charakter sdělit zprostředkovaně: jakékoliv sdělení je autentickým, nepřenositelným a cenným materiálem, který by jakoukoliv jinou cestou, než je ta osobního sdělení, ztratil svoji obrovskou hodnotu. Proto jsem pro svůj záměr zvolila kvalitativní přístup. Miovský (2006, s. 18) definuje kvalitativní přístup jako *přístup využívající principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky, v jehož rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoliv psychologického zkoumání*.

Prožívání ženství a ženské role nepatří do oblasti, která by spadala pod nějaký univerzální zákon. Každá žena své ženství prožívá jedinečným způsobem, pro každou ženu ženství znamená individuální entitu. Často jsem se o mém vybraném tématu bavila se svými kamarádkami a zjistila jsem, že každá z nich má své jedinečné pojetí toho, co ženství znamená. Při tvorbě výzkumných okruhů jsem vycházela jak z osobních zkušeností, tak hlavně z předpokládaných životních oblastí v rámci vývojové psychologie. Prvním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké je vůbec **pojetí a představa ženství u studentek vysokých škol**. Druhým výzkumným cílem bylo zjistit, jaké je jejich **prožívání ženské role ve vztahu k partnerskému životu**. Třetí a zároveň poslední cíl se týkal **prožívání ženské role ve vztahu k profesnímu uplatnění**. V rámci zaměření této práce tak vznikly tři výzkumné otázky:

- I. Jaké je pojetí a představa ženství a ženské role u studentek VŠ?
- II. Jaké své ženství prožívají ve vztahu k partnerskému životu?
- III. Jaké je prožívání ženství ve vztahu k profesnímu uplatnění?

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

6.1 Plán výzkumu

Ve fázi plánování pro mě bylo stěžejní studium literatury, které se tematice ženství věnuje. Setkala jsem se tak s velkým množstvím informací, které mi umožnily vybrat si směr, kterým samotný výzkum nasměruji. Jednalo se o publikace jak z oblasti vývojové psychologie a psychologie partnerských vztahů, tak z oblasti sociologie. Nicméně mojí snahou bylo poznat co

nejvíce pohledů na ženství, proto jsem se setkala i s knihami nabízející pohled z perspektivy různých náboženství, pohanství, mýtů a pohádek, spirituality a moderních „rádců“ a příruček. Celková rešerše probíhala od června do listopadu roku 2014. Protože je tato práce mým prvním výzkumem na toto téma, rozhodla jsem se cíle i otázky přizpůsobit tak, aby vytvořily pomyslnou základnu, která se dalším studiem a bádáním bude rozšiřovat.

Již na začátku jsem pro svůj záměr zvolila **kvalitativní přístup**, který byl zrealizován na základě *polostrukturovaných rozhovorů*. Oslovení respondentů probíhalo v prosinci roku 2014 a na začátku ledna 2015. Samotný sběr dat probíhal v lednu, následoval proces kódování a od února do března zpracování sesbíraných dat.

6.2 Výzkumný soubor

6.2.1 Výběr výzkumného souboru

Výběr výzkumného souboru byl limitován 4 podmínkami:

- I. Účastník musí být pouze žena
- II. Ve věkovém rozpětí 20-25 let
- III. Studentka prezenční formy VŠ
- IV. Žijící ve společné domácnosti se svým partnerem

Tyto podmínky jsem si zvolila v závislosti na výzkumných cílech mé práce. Protože se ve výzkumu zabývám otázkou ženské role, považovala jsem za zajímavé mít v oblasti svého zájmu studentky VŠ, které nejenže studují, ale také mají určité role spjaté s partnerem a s domácností. Za pomocí těchto okruhů jsem chtěla mimo jiné zjistit, zda se ve společnosti setkáváme se „starými“ stereotypy, které ženské role specificky a úzce definují, popřípadě jak se s nimi respondentky ztotožňují a jak je zvládají.

Při získávání účastníků jsem ve výzkumu použila nepravděpodobnostní metody výběru – **metodu sněhové koule** a **metodu samovýběru**. Miovský (2006, s. 133) uvádí, že *metoda samovýběru je založena na principu dobrovolnosti, respektive aktivního projevení zájmu zapojit se do výzkumné studie. Jedná se tedy o situaci, kdy více potencionálním účastníkům výzkumu nabízíme možnost se do výzkumu zapojit a je na jejich volbě, zda tak učiní či nikoliv.*

Nepravděpodobnostní výběr metodou sněhové koule bývá používán v situaci, kdy kombinujeme účelový výběr a prostý náhodný výběr (Miovský, 2006). Nicméně tato metoda byla použita pouze v jednom případě, kdy mi jedna z respondentek poskytla kontakt na svoji kamarádku, která splňovala podmínky výzkumu a která byla ochotná se výzkumu účastnit.

Kontakty na vhodné účastníky jsem vyhledávala těmito způsoby:

- Prostřednictvím internetu, především inzerátem na mém facebookovém profilu a na facebookových stránkách Univerzity Palackého

- Osobním kontaktem s blízkými a kamarády, jichž jsem se ptala, zda neznají ženy splňující podmínky mého výzkumu
- Kontaktováním spolužaček ze ZŠ a gymnázia, a to jak telefonicky, tak elektronickou poštou

Při vybírání vhodných respondentek jsem kladla důraz především na to, aby splňovaly podmínky mého výzkumu, dále pak na vzdálenost jejich bydliště a místa studia. S respondentkami jsem komunikovala buď prostřednictvím emailu, konverzace na facebooku nebo telefonicky. Každá z respondentek byla písemnou formou informována o názvu a účelu mého výzkumu, o náplni rozhovoru a jeho časových podmínkách.

Osloveno bylo dohromady 10 respondentek, z toho jedna byla na základě doporučení od námi společného přítele oslovena osobně a jedna telefonicky, zbývající počet byl domluven prostřednictvím Facebooku a mailové komunikace. Se zapojením do výzkumu souhlasilo 6 z nich, přičemž nakonec byl rozhovor uskutečněn se 4 respondentkami. Jeden rozhovor neproběhl z důvodu nečekané rodinné události, kvůli které se respondentka rozhovoru zúčastnit nemohla. Druhý rozhovor neproběhl na základě špatné domluvy a nedostatečné internetové komunikace. Respondentky, které účast zamítly, uváděly jako příčinu nedostatek volného času pro uskutečnění rozhovoru, přičemž jedna z nich se domnívala, že bude finančně odměněna.

6.2.2 Charakteristika výběrového souboru

Na úvod rozhovoru jsem zvolila screening, který byl realizovaný prostřednictvím anamnestického dotazníku. V něm jsem se zaměřila na věk participantek, na kraj, z něhož pocházejí a na obor, který participantky studují. Protože náplní jednoho z výzkumných cílů byl také partnerský život, zajímalo mě dosažené vzdělání partnera, popřípadě jeho pracovní pozice. V oblasti osobního života jsem se soustředila na rodinný stav, na délku partnerského vztahu a délku společného soužití, pořadí partnerství. Součástí anamnestického dotazníku byla také otázka na rodinné zázemí, především na rodinný stav rodičů.

Výzkumný soubor tvořily 4 respondentky, každá z nich pocházela z jiného kraje České republiky (Olomoucký, Ústecký, Jihomoravský a Pardubický), nicméně všechny jsou aktuálně studentkami na Univerzitě Palackého v Olomouci. Věkový průměr respondentek byl 22,75 let, přičemž jejich věk byl 22, 22, 23 a 24 let.

Co se týče oboru, který respondentky studují, ve třech případech byly studentkami oboru humanitního, v jednom případě oboru přírodovědného. Ve třech případech byly ve třetím ročníku bakalářského studia, v jednom případě v prvním ročníku magisterského studia.

Co se týče vzdělání partnerů, tři z respondentek mají partnery, kteří jsou aktuálně studenty VŠ, z toho jedna respondentka má partnera, který je zaměstnán a VŠ studuje dálkově. Jedna z respondentek má partnera, který má středoškolské vzdělání a v současné době se věnuje vlastnímu podnikání.

Délka vztahu byla 2, 3, 4, 5 let (průměr 3,5 roku) a délka soužití ve společné domácnosti byla 1,5; 1,5; 2 a 2 roky (průměr 1,75 roku). Co se týče pořadí partnerů, respondentky uváděly svého

partnera jako 1., 2., 3., a 4. ve svém životě. Tři participantky byly svobodné, jedna participantka byla 1,5 roku vdaná.

6.3 Metody sběru dat

Jako hlavní metodu sběru dat jsem zvolila **polostrukturovaný rozhovor**, pro který jsem si připravila schéma a otázky vztahující se k mým výzkumným cílům, tvořící tzv. jádro rozhovoru. Velkou výhodou polostrukturovaného rozhovoru vzhledem k povaze mého výzkumu byla možnost kladení různých doplňujících otázek, které mi umožnily dané téma rozpracovat co nejvíce do hloubky (Miovský, 2006).

Metodu polostrukturovaného rozhovoru jsem zvolila hlavně kvůli vysoce subjektivní povaze mého výzkumného tématu, tedy oblasti prožívání. Rozhovor byl zaměřený to, jaké je pojetí ženství a ženské role u studentek VŠ a jak prožívají své ženství a ženské role ve vztahu k partnerskému životu a profesnímu uplatnění.

Na začátku bylo rovněž použito **anamnestického dotazníku** a v průběhu celého rozhovoru **pozorování**.

Velkou váhu jsem přikládala výběru prostředí. Byla jsem si vědoma toho, že téma mého výzkumu může být pro některé z respondentek citlivé, proto jsem zvolila variantu „pozvání na kávu“ do předem vybrané kavárny, která měla místnost s dostatečným soukromým prostorem. Vzhledem k tématu mojí práce jsem se tak snažila vytvořit co nejpříjemnější a co nejvíce přirozenou atmosféru.

Mimo výše uvedený výběr prostředí jsem také přikládala velkou váhu úvodní fázi za účelem překonání prvotní nervozity, kterou jsem u respondentek vnímala. Po úvodní fázi byla ve všech případech atmosféra v průběhu rozhovoru velmi přátelská. Otázky méně náročné a méně citlivé byly zařazeny na začátek a konec rozhovoru. Náročnost daného tématu byla zřejmá i tím, že ve všech případech musela být komunikace podpořená častějším doptáváním. Ve většině případů projevily respondentky zájem o zaslání mojí bakalářské práce, dvě z nich mě poprosily o doporučení literatury na dané téma, z toho jedna poskytla také doporučení literatury mně.

Průměrná délka rozhovoru byla 75 minut. Respondentky byly informovány, že účast ve výzkumu je dobrovolná, současně byly ubezpečeny o anonymitě výzkumu a informovány o jeho účelu. Rozhovory jsem po souhlasu respondentek zaznamenávala na diktafon. Pro co největší přesnost a výtěžnost dat jsem poté provedla doslovnou transkripci. Průměrná délka jednoho přepsaného rozhovoru byla 15 stran.

6.4 Zpracování dat

Rozhovory byly zaznamenávány diktafonem, u každého rozhovoru jsem měla také poznámkový blok, který mi sloužil k poznámkám v průběhu rozhovoru. Po již zmíněné transkripci jsem mohla začít s **kvalitativní obsahovou analýzou**. V rámci vytvořených transkripcí jsem provedla tzv. redukci prvního řádu, jejímž cílem bylo převést text do plynulejší podoby, který je

zbaven všech částí, které neobsahují identifikovatelnou a explicitně vyjádřenou informaci (Miovský, 2006).

Po redukci prvního řádu, jsem se mohla dát do práce se samotnými významy jednotlivých výroků a začít fázi tzv. vytváření trsů, které *slouží k tomu, abychom seskupily a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevů, místa, případů atd* (Miovský, 2006, s. 221).

Na základě výše uvedeného procesu jsem vytvořila obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž *zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky či charakteristickým uspořádáním* (Miovský, 2006, s. 221).

6.5 Etické problémy a způsob jejich řešení

Od začátku mého výzkumného záměru jsem si byla vědoma citlivosti daného tématu. Proto jak v samotném oslovení, tak v elektronické i osobní komunikaci před začátkem rozhovoru byly respondentky informovány o skutečnosti, že jejich účast je dobrovolná a byly seznámeny také se zaručením anonymity. Rovněž jsem vysvětlila účel a smysl výzkumu. Respondentky po vysvětlení všech výše uvedených informací podepsaly **informovaný souhlas**, kterým mi dovolily, abych započala samotný rozhovor. Během rozhovoru nedošlo k žádné závažné situaci. Rozhovory byly mnohdy obohaceny humorem, respondentky odpovídaly na otázky otevřeně a bez problémů. Žádná z respondentek nevyužila možnosti nepokračovat v rozhovoru, tedy u všech žen byly zodpovězeny bezproblémovým způsobem všechny otázky.

Po transkripci nahraných rozhovorů, byly rozhovory z diktafonu smazány a v analýze byla účastnicím zaměněna jména. Jelikož tři z respondentek studují obor, který nestuduje velké množství studentů, rozhodla jsem pro zaručení anonymity názvy oborů nezveřejnit.

Získaná data se zaměněnými jmény respondentek jsem pečlivě uložila a byly použity pouze v rámci méj bakalářské práce. Respondentky disponují jak mým telefonickým, tak emailovým kontaktem.

7 VÝSLEDKY

V následující části předkládám výsledky obsahové kvalitativní analýzy.

Pro větší přehlednost uvádím členění každé kapitoly tak, aby se čtenář lépe zorientoval.

VÝZKUMNÝ CÍL

TÉMA

Okruh

Kategorie

Podkategorie

„citace“

7.1 POJETÍ ŽENSTVÍ A ŽENSKÉ ROLE U SOUČASNÝCH STUDENTEK VŠ

Tato část vznikla na základě odpovědí respondentek, které byly součástí první výzkumné otázky. Cílem bylo zjistit, jaké je vůbec pojetí ženství a ženské role u současných studentek vysokých škol. Na základě odpovědí vznikly kategorie a subkategorie, za pomoci nichž respondentky ženství charakterizovaly.

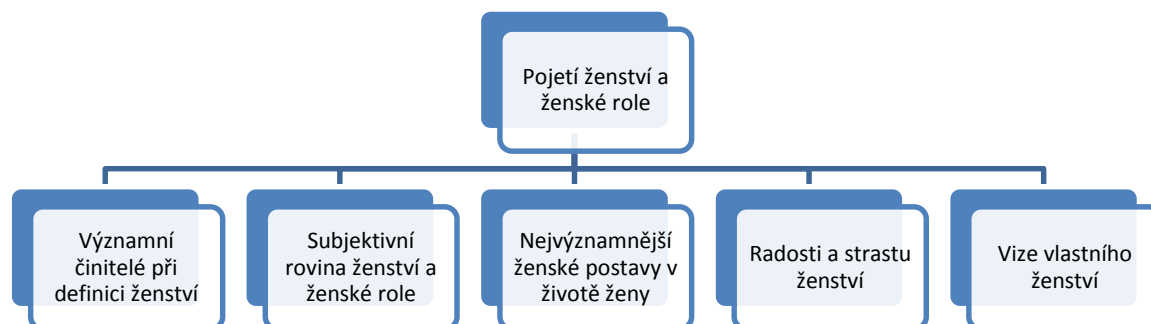

Schéma č.1: Témata vztahující se k pojetí ženství a ženské role

VÝZNAMNÍ ČINITELE PŘI DEFINICI ŽENSTVÍ

Důležité aspekty ženství

Schéma č.2: Kategorie vztahující se k okruhu „Důležité aspekty ženství“

Všechny čtyři respondentky definovaly ženství za pomoci **osobnostních charakteristik**. Charakterizovaly ženu jako bytost, která je typická svojí **starostlivostí, jemností, citlivostí**. Zajímavé ale je, že pouze dvě z nich tyto vlastnosti zmínily na začátku rozhovoru, kdy byla dotazována na obecné charakteristiky týkající se ženství. Další dvě respondentky tyto vlastnosti zmínily až ve výzkumné otázce týkající se ženství a partnerského života.

Markéta, 22 let: „Ženy všeobecně bývají jemnější, i když ta žena není jako úplně zženštilá a má třeba v sobě i takovou tu mužskou část, tak i tak, některé ty věci jsou určitě jemnější, hlavně to chování.“

Jana, 23 let: „Žena má úplně jiné obdarování než muž, který nemá někdo jinej, ženy jsou daleko jemnější. Ve všem co dělají. Ve vztahu k práci, ke svým dětem, partnerovi, ve vztahu k druhým lidem.“

Respondentka, jež studuje přírodovědný obor, uvedla ženu jako **cyklickou bytost**, která se liší od mužů právě tím, že v důsledku menstruace, se její prožívání v průběhu měsíce mění a je tak ve svém prožívání ve srovnání s muži více dynamická než muži.

Aneta, 24 let: „Mně rozčiluje to, jak to kolísá, že chlapi to mají v průběhu týdne, měsíce a roku stabilní, oni jsou prostě v tomhle stroje.“

Tatáž respondentka se jako jediná věnovala definici ženství z hlediska **biologických charakteristik**. Jak je již zmíněno výše, jako neodmyslitelný a velmi podstatný ženský znak související s ženským tělem uvedla **menstruaci** a zmínila, že ženství je dáno především **ženskými**

pohlavními orgány. Další respondentka definovala **ženské poprsí a schopnost porodit dítě** jako typicky ženské znaky.

Aneta, 24 let: „Hm, co činí ženu ženou... já jsem asi strašně omezená, ale mě napadají jenom moje pohlavní orgány. A potom ta menstruace, protože to je sakra problém ta perioda.“

Jana, 23 let: „A taky jsou to teda prsa. A taky schopnost porodit dítě, což beru jako výsadu ženy.“

Tři ze čtyř respondentek se v definici toho, co činí ženu ženou, ve velké míře věnovaly definici **ženství ve vztahu k ženským rolím**. Ženství dávaly do souvislosti s třemi základními rolemi: **žena jako partnerka, žena jako budoucí matka, žena jako „strážkyně domácího krbu“**.

S uvedenými rolemi byly jmenovány také **typicky ženské činnosti**, které jsou v souvislosti s rolemi pro respondentky stěžejní: **starost o partnera, mateřství, zabezpečení domácnosti**.

Lucie, 22 let: „Pro mě být ženou znamená být nápomocna svému partnerovi, starat se o něj, zabezpečovat tu domácnost. I když ještě nemám děti a nejsem nikoho manželka, tak je to prostě schopnost starat se. A taky samozřejmě vidím velkou roli v tom rodičovství, schopnost donosit dítě a starat se o něj, to je naprosto úžasná věc a myslím, že to ženství definuje.“

Markéta, 22 let: „Myslím si, že dost určuje ženství ta role, že hodně činí ženu ta starost o rodinu nebo veškerý ty starosti o domácnost. Většinou teda, protože znám i ženy, který se o to nestrachujou, ale prostě si myslím, že tohle dělá hodně ženu ženou.“

Jana, 23 let: „Ženu činí ženou ta její specifická funkce, kterou má. Ať už je to, že musí vařit, uklízet, starat se o děti, rodit děti atd. Přetrvává, že je strážkyní toho domácího ohniště.“

Důležitým fenoménem při analýze rozhovoru byl také **vliv společnosti**, která velkou mírou ovlivňuje, jak ženství samotné, tak především ženské role. Jednak se jednalo o vliv společnosti na ocenění rolí, kde překvapivé bylo zjištění, že naprosto všechny respondentky se shodly v odpovědi, kdy nejmórněji vnímají ve společnosti roli ženy jako matky. Dvě z respondentek přitom vyjádřily také svůj pozitivní postoj k tomu, že vnímají v dnešní společnosti návrat k **prioritě mateřství**.

Lucie, 22 let: „Já bych řekla, že i když ženy už mají úspěch i jinde, tak pořád je to role matky, která je nejmórněji oceňovaná. Pokaždé když je nějaká žena těhotná, tak je to úžasná sláva. Rozhodně větší sláva, než že dosáhla nějakého vědeckého úspěchu.“

Aneta, 24 let: „Myslím si, že ten trend se začíná měnit, takže už to začíná být i dobrá matka, to si myslím, že je super. Protože to šlo na chvíli do ústraní, nebo tak jsem to vnímala. Ta matka se vrací na trendy žebříček, což je určitě fajn.“

Jedna z respondentek přitom sice na prvním místě zmiňuje roli ženy jako matky, ale upozornila, že co se této role týče, vnímá v naší společnosti v naší společnosti její nedocenění.

Markéta, 22 let: „Je to role tý matky, která je v tý rodině, ale na druhou stranu mi právě přijde, že je to nedoceňovaný, ale přijde mi, že ji ta společnost nejmórněji vidí a nejmórněji vnímá.“

Kromě již výše uvedených respondentky zmínily, že v souvislosti se změnami ve společnosti se nyní stává výraznou **pracovní role ženy**.

Lucie, 22 let: „Na prvním místě je to matka, ta která se stará a zabezpečuje, ale nevím proč, napadá mě i role pracovní, asi to tak vidím, jasný, že i ta jev dnešní době už typicky ženská.“

Aneta, 24 let: „Řekla bych, že kromě matky je to určitě i taková ta schopná a výkonná manažerka, teda nemusí to být přesně manažerka, ale žena, co uspěla v práci a potlačila jiný věci v životě, kterých se jich už třeba nedostane.“

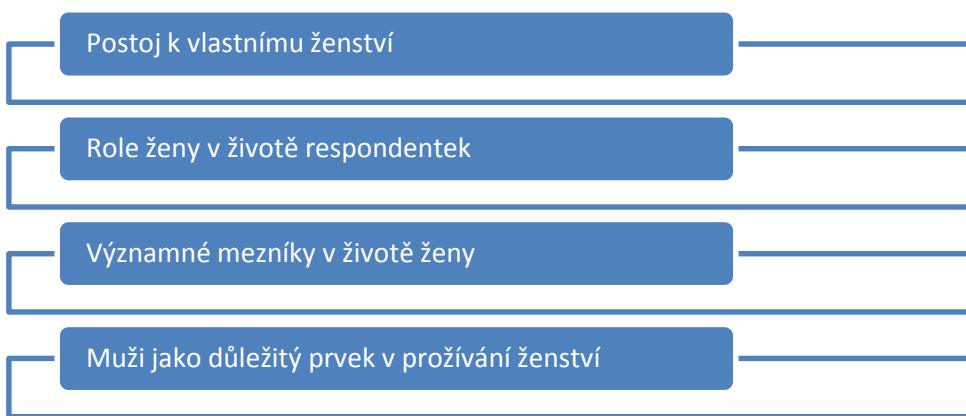
Jedna z respondentek dodala, že co se společnosti týče, může žena skloubit všechny role dohromady a být jak partnerkou, matkou, tak pracovníci, tzv. **super žena**.

Aneta, 24 let: „A nebo pak je možná ještě další věc, super žena, která zvládla úplně všechno. Pro mě je to neuvěřitelný, ale i takový existují.“

U jedné z respondentek bylo při definici ženství výrazným prvkem **vliv víry**, definovaná zejména vztahem k Bohu, který **je stvořitelem a prvotní příčinou ženství**. V tomto kontextu pak bylo ženství vnímáno jako **dar boží**.

Jana, 23 let: „Pán Bůh mě stvořil krásnou a jedinečnou. Kdyby chtěl tak mě udělá klukem. V jeho očích jsem krásná.“

SUBJEKTIVNÍ ROVINA ŽENSTVÍ A ŽENSKÉ ROLE

Schéma č.3: Okruhy, týkající se tématu subjektivní roviny ženství a ženské role

Postoj k vlastnímu ženství

V jedné části rozhovoru jsme se věnovaly tomu, jaká je pro respondentky skutečnost být ženou. Ve dvou případech jsem se setkala s celkovým **pozitivním postojem k vlastnímu ženství**.

Markéta, 22 let: „Já si myslím, že je to naprosto skvělé být ženou, já jsem jako žena naprosto spokojená a moc bych to neměnila.“

Lucie, 22 let: „Tak já jsem strašně ráda, že jsem ženou, uvědomuji si to skoro každý den.“

U dvou z respondentek byl zřejmý **ambivalentní postoj** k vlastnímu ženství, nicméně zmíněná ambivalence se týkala především minulosti. Jedna z respondentek vnímá ženství jako skutečnost, která ji přináší **příjemné zážitky a zábavu**, na straně druhé ale vyjádřila svoji velkou

nespokojenosti s **proměnlivostí nálad**, které jsou pro ni, jakožto pro cyklickou ženu, typické. Druhá respondentka rovněž zmiňuje menstruaci.

Aneta, 24 let: „Je to pro mě zábavný a příjemný, ale já jsem si dřív přála být jako chlap, jenže to bych samozřejmě, pokud to vezmu do důsledků, nechtěla. Mám to náročný v tom, jak mi kolísají ty hormony v průběhu měsíce, a to je právě to, co mě rozčiluje. Já nechci, aby to tak bylo, jenže to se nedá ovlivnit, že jo.“

Jana, 23 let: „Někdy je mi z toho na blití, hlavně když mám ty svoje dny. Ale jsem ráda. Dřív jsem měla období, že bych byla raději kluk, oblíkala jsem se tak trochu jako kluk, do neformálních věcí, nějak jsem to svoje ženství nějak nevnímala. Našla jsem se jako žena, a jsem za to ráda.“

Role ženy v životě respondentek

V následujících částech rozhovoru jsme se více dostávaly do subjektivní roviny respondentek, kdy měly zmínit své **vlastní role**. Respondentky se shodly **v roli partnerky studentky a dcery**. Tři z respondentek, jež mají dlouhodobou brigádu, se popsaly také jako **pracovnice**. Pouze jedna respondentka se popsala jako **kamarádka**.

Respondentky přitom zmiňovaly **očekávání**, která se k jejich rolím vztahují. V rolích partnerky zmiňovaly především **oddanost, podporu partnera, starostlivost a péči o domácnost**.

Markéta, 22 let: „Tak samozřejmě ta role tý přítelkyně, tý slečny v domácnosti, ta co to prostě všechno zařídí, ta co se postará, uvaří a zařídí tu domácí pohodu.“

Lucie, 22 let: „Role té partnerky, ve které se ode mě očekává, že budu oporou tomu partnerovi, že se mi bude moct svěřit, my to máme hodně tak na úrovni přátelství spíš než nějaký romantický vztah.“

Více k roli partnerky bude zmíněno na straně 49, kde se zabýváme ženstvím ve vztahu k partnerskému životu.

V rolích studentky zmiňovaly **pilnost, úspěch a následné uplatnění** a pracovní roli **zodpovědnost a spolehlivost**.

Lucie, 22 let: „V roli studentky se ode mě očekává, že snad udělám bakaláře a uchytím se dobře tady v té oblasti.“

Markéta, 22 let: „V mojí studentsko-pracovní roli se po mě vyžaduje, abych se neustále připravovala, což já chápu, protože si myslím, že je důležité se připravovat na to, co bude člověk jednou dělat.“

Tři respondentky se věnovaly také roli pracovní, kde je pro ně důležitá **zodpovědnost a spolehlivost**, z toho dvě zmiňují časově náročnou **přípravu**, kterou jejich zaměstnání vyžaduje. Důležitým aspektem bylo také **očekávání okolí**.

Jana, 23 let: „Tak jsem učitelka, když se já vžiju do role těch studentů, tak oni za to platí. Takže si nemůžu dovolit prostě nějak improvizovat, je to moje práce, je to jako bych přišla k doktorovi a on by mi řekl, akorát tuhle nemoc nemám nastudovanou, promiňte, tenkrát jsem chyběl, tak ho kousnu do nohy. Já neříkám, že jsem slovník a vím všechno, ale když má se mnou student 90

minut, tak já mám 90 minut připravených, a pro případ, že by byl super geniální, tak mám připravených 120 minut výuky. Těm lidem dávám všechno a na té profesionální úrovni je nepřipravenost něco, na co jsem strašně háklivá.“

Aneta, 24 let: „Když chodím na brigádu, tak tu práci musím dělat spolehlivě. To se po mě na té brigádě očekává.“

Dvě z respondentek vnímají jako nejkomplicovanější roli dcery, kdy se od nich očekává **být dobrou dcerou**. Tato role byla vnímána jako složitá při procesu harmonizace rolí, které respondentky v životě zaujímají.

Lucie, 22 let: „Pak tu dceru, kde se ode mě očekává, to co dobře neplním, že prostě budu co nejvíce s tou mamkou, budu se s ní bavit a dělat jí co nejvíce společnost, což se mi nedaří, protože jsem hodně času v Olomouci.“

Markéta, 22 let: „Jedna z těch rolí je ta, že jsem pořád dcera, což je poměrně komplikované v tom smyslu, že moji rodiče bydlí daleko odsud a tudíž nejezdím často domů a přijde mi, že oni se s tím pořád nesmířili a že ode mě pořád očekávají tu dceru, která tam byla dřív.“

Jana, 23 let: „Pro mě je důležité, abych v té roli dcery, i když už mám manžela, byla pořád s našima v kontaktu. Voláme si a navštěvujeme se.“

Pouze jedna respondentka se v odpovědi zmínila o roli kamarádky, která je pro ni velmi podstatná vlastností **být tady pro druhé** a také důležitostí **pomoci**. Je ale důležité podotknout, že v tomto případě byl zmíněn fakt, že se to formálně v rámci této role ve společnosti očekává, ale že to pro samotnou respondentku představuje něco, co je zcela přirozené a automatické a se slovem „očekávání“ se respondentka neztotožnila.

Lucie, 22 let: „Můžeš mi zavolat, napsat, ráno v noci, je úplně jedno jaký den, svátek nebo nesyvatek, když budu moct, tak jsem vždycky tady. Pro kamarádky jsem tady pořád. I co se týče té finanční pomoci, teďka jsem třeba půjčila kamarádce 20 tisíc.“

Významné mezníky v životě ženy

Část mého výzkumného záměru byla věnována také tomu, jaké mezníky vnímají respondentky jako subjektivně nejdůležitější, a to jednak jak v rovině obecné (mohly tedy zmínit i mezníky se kterými se doposud ještě nesetkaly), tak osobní. V osobní oblasti se pak jedná především o otázku, jejímž cílem bylo zjistit, kdy poprvé se respondentky cítily jako ženy.

V rovině obecné byly zmíněné **mezníky v životě žen** velmi početné. Ve všech případech byla zmíněna **první menstruace**. Dvě z respondentek zmínily **první těhotenství**. Jedna z respondentek zmínila **první sex**. Mezi další odpovědi patřilo **odstěhování se od rodičů, svatba, nalezení stálého partnera**.

Co se ale týče otázky na **první pocit ženství**, dostáváme se k absolutní variabilitě odpovědí, kdy každá z respondentek vnímala počátek pocitu ženství za zcela jiných okolností. Jako stěžejní byla vnímána v prvním případě **první menstruace**, ve druhém případě **odstěhování se od rodičů/budování vlastní domácnosti**, ve třetím **vysazení antikoncepce**, ve čtvrtém případě se jednalo o **začátek vztahů v dívčím kolektivu**.

Lucie, 22 let: „*Tak bylo to určitě počátek tý menstruace, když jsem poprvé měla měsíčky, tak to je určitě i takový to, že mi i mamka řekla: tak, teďka jseš žena. To mi přijde jako velikánskej mezník.*“

Markéta, 22 let: „*Tak já si právě myslím, že u mě to bylo to odstěhování se. Když jsem se odstěhovala od rodičů. Ne že bych předtím nevnímala to ženství, protože jsem měla i jiný vztah, ale myslím si, že to ženství přišlo až s tím partnerem, se kterým jsem teď, se kterým jsem začala bydlet, se kterým plánuju tu budoucnost, máme domácnost a staráme se o sebe...to je přesně ten moment, kdy jsem se začala cítit jako žena.*“

Aneta, 24 let: „*Asi když jsem přestala brát prášky. Je to smutný, ale já prášky neberu 3-4 roky, ale od té doby se cítím ženou. Protože ty prášky začínaj brát holky strašně brzo, což není asi úplně vhodný, protože tam probíhá hormonální vývoj a člověk si má plno věcí uvědomit a mají se dít přirozenou cestou a nemělo by to být ovlivněný nějakýma dodávkama hormonů. Já jsem se začala cítit svá, až když jsem přestala brát hormony.*“

Jana, 23 let: „*Časem, když jsem byla starší a začala jsem se víc kamarádit s holkama, já jsem se s nima dřív nekamarádila, protože v sousedství byly samí kluci...takže jsem byla schopná vyjmenovat celou fotbalovou reprezentaci, chodili jsme na hokej, pořád jsem měla odřený kolena, ale prostě nevím. Pak jsem zjistila, že ty holky maj jinej svět, že probírají jiný věci, víc o sebe pečujou a tak.*“

Muži jako důležitý prvek v prožívání ženství

Napříč všemi výzkumnými okruhy se zmiňují muži jako důležitý prvek při požívání ženství a ženské role. V souvislosti se subjektivním prožitkem ženství se všechny respondentky při analýze vlastního ženství velmi často vztahovaly ke svým partnerům. V rozhovorech byl zmíněn jak jejich **pozitivní vliv**, tak **negativní vliv**, které jsou určující ve vztahu k vlastnímu ženství.

Jako **pozitivní vliv** hodnotím všechny aspekty, které respondentky vnímaly jako příjemné. Dvě respondentky hodnotily jako příjemné na jejich ženství to, že jsou **objektem dobývání a zájmu mužů**. Ve všech případech byly významnými prvky **péče a podpora partnerů a poskytování bezpečí**, kterým se budu podrobněji věnovat v rámci druhého výzkumného okruhu.

Aneta, 24 let: „*Mám ráda, když se o mě zajímají chlapi, když muž loví tu ženskou, když se muži uměj o ženskou postarat, pečovat a uměj nadbíhat, to je na ženství to nejpříjemnější.*“

V jednom případě bylo zmíněno i **zajištění bezpečí**.

Jana, 23 let: „*Pro mě je to, že jsem žena, i skutečnost, že můžu být slabá a ne se vždycky cítit supersilná, prostě je to i to, že ten muž v tomhle tu ženu ochrání a zabezpečí, že vejde jako první do dveří, do neznámého prostoru, aby mě ochránil.*“

Negativní vliv se týkal především vnímaného **nedostatku ocenění, vysokých nároků na ženu, nedostatek empatie a sobectví**, které pocit ženství u respondentek významně ovlivňují. Nicméně také k tomuto tématu se vrátím v rámci druhého výzkumného okruhu.

Ve třech případech se ve vztahu k mužům respondentky zmínily o **využívání ženství** ze strany žen, a to především tzv. **hraním na city, vědomím a využíváním „ženských zbraní“**. Zajímavým fenoménem, který se objevil ve vztahu k mužům, bylo ve dvou rozhovorech **využití ženské**

slabosti. Dvě respondentky zmínily, že svého ženství umějí i využívat, z toho jedna se zmiňuje o demonstraci ženské slabosti. Tato skutečnost je pro ně pak příčinou mužské péče a mužské starostlivosti.

Lucie, 22 let: „*Tak jak jsem říkala, že já se ráda starám, tak jsem ale i ráda, když se někdo stará o mě. Já si užívám takový to, že jsem slabší než ti muži, já toho občas i využívám a pak si užívám tu roli, že je o mě staráno, zabezpečováno. Že se pak o mě starají.*“

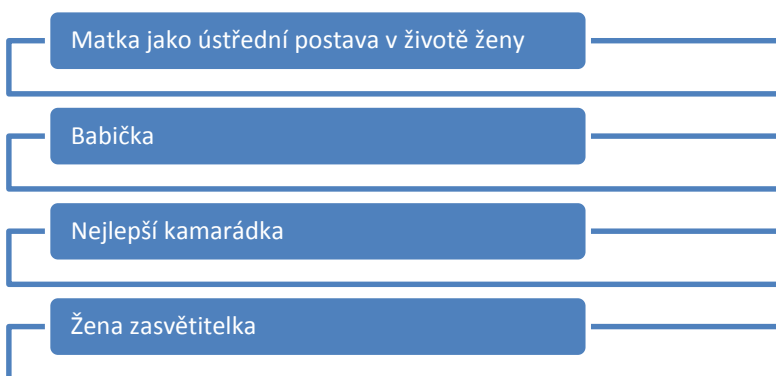
Aneta, 24 let: „*Docela mě mrzí, že nejsem typ ženské, co toho umí víc využívat. Umím toho určitě využívat, každá ženská to umí, ať chce nebo ne. Nějakým způsobem toho vždycky využije, ale docela mě mrzí, že toho neumím využívat líp. Neupírá to těm, ženským, který to uměj dobře, ba naopak. Dá se to využít jako takový to hraní na city a vystrčení těch předností. Já se to teprve učím asi.*“

Jana, 23 let: „*Žena je ženou i v těch ženských zbraních, to že si může obléct minisukni a sbalit 4 muže na baru.*“

V jednom případě se ale ženská slabost brala jako typický znak ženství, který neslouží k manipulaci, ale má být samozřejmostí přiznat si svoji slabost a umět si říct o pomoc.

Jana, 23 let: „*Já chci být taková, která si řekne, neumím, nemůžu, pomoz mi prosím.*“

NEJVÝZNAMNĚJŠÍ ŽENSKÉ POSTAVY V ŽIVOTĚ ŽENY

Schéma č. 4: Okruhy vztahující se k tématu „Nejvýznamnější ženské postavy“

Matka jako ústřední postava v životě ženy

V rámci všech rozhovorů se respondentky shodly v tom, že nejdůležitější ženou v jejich životě je na prvním místě jejich matka. V rámci všech rozhovorů, byl přítomen výrazný obdiv týkající se níže uvedených charakteristik.

Matka jako ideál byla ve třech případech vnímána současně jednak jako nejvýznamnější žena v životě respondentek, tak současně jako **ideál nezávislosti, síly a autonomie**. Se

zdůrazněným obdivem nad těmito ideály jsem se setkala u respondentek, které měly matky-samoživitelky.

Lucie, 22 let: „*Moje máma je právě hrozně silná, samostatná, ona mě vychovala úplně sama, žiju jenom s ní, strašně ji obdivuju, že všechno zvládá sama, zvládá si na všechno vydělat, takže ta samostatnost a taková ta průbojnost, že je prostě silná a všechno to zvládla.*“

Matka jako žena, která dokonale zvládá všechny svoje role, byla přítomna u všech respondentek. Matka byla zmíněna jako **ochránitelka domácího krbu, vychovatelka, manželka, pracovnice**.

Aneta, 24 let: „*Obdivuju to, jak nás vychovala, že je brácha úplně boží, že já jsem taky normální člověk, nefetuju, umíme poprosit, poděkovat a tak...*“

Markéta, 22 let: „*Určitě je to moje mamka, protože to je pro mě žena s velkým „ž“, protože tu svoje role, tak jak to vidím, dost dobře zvládá.*“

V této souvislosti bych ale ráda upozornila, že v jednom případě jsem se setkala s rozparem, kdy matku respondentka obdivuje pro to, jak zvládá všechny role, na druhou stranu je pro ni matka v tomhle směru **výstražný příklad**.

Jana, 23 let: „*Mně moje máma štvě tím stylem „všechno vydržím a všechno zvládnu“, ona si tím strašně ubližuje a já taková nechci být, protože ona je ve 40 totálně zničená. Já chci být taková, která si řekne ‚neumím, nemůžu‘.*“

Matka jako ztělesnění lásky a sebeobětování byla vůbec nejvýraznější charakteristika přítomná u všech respondentek.

Aneta, 24 let: „*Připravila nás do tohohle světa nejlíp. A vždycky jako správná matka: totální sebeobětování. To je hustý, to obdivuju. To je asi typická vlastnost matek a dokud ženská asi nemá dítě tak to nemůže pochopit. Úlet.*“

Jana, 23 let: „*Tak maminka, protože mi dala život. Protože jsem viděla, jak si kvůli mně odříkávala strašně moc věcí. Jak o mě pečovala, jak nám darovala všechno.*“

Babička

Všechny respondentky uvedly na druhém místě jako nejvýznamnější ženu svoji babičku.

Dvě respondentky zmiňují **moudrou babičku**, která je vždy ve správný čas na správném místě. Babičce je dle odpovědí vlastní **duchovní a morální vyspělost**.

Aneta, 24 let: „*Babička je neuvěřitelná dáma, vždy ve správnou chvíli na správném místě, vždy věděla, co má říct, jak to má říct, kde a jak se má chovat.*“

Nezlomná babička byla přítomná u respondentek, které obdivovaly babiččinu **sílu, pomoc, schopnost řešit životní krize a rodinné konflikty**.

Lucie, 22 let: „*Babička to dětství taky neměla vůbec jednoduchý, musela se sama o sebe postarat a já ji obdivuju v tom, jak pomohla mojí mamce, když na mě moje máma byla úplně sama.*“

Jana, 22 let: „Babička je takový stmelovatel. Takový lepidlo tý naší rodiny. Kdyby nebylo babičky, tak náš barák už shořel v průběhu nějaký rodinný hádky.“

Nejlepší kamarádka

Ve všech případech byla zmíněna jako třetí nejvýznamnější žena nejlepší kamarádka. Na prvním místě, kromě jedné odpovědi, byl přítomen obdiv k **síle a samostatnosti**. Pozitivně byly hodnoceny především schopnosti **řešit problémy a zvládat těžká životní období**.

Lucie, 22 let: „Moje kamarádka, kterou hodně obdivuju, si prošla úplně šíleným dětstvím, ale všechno to prostě překonala a taky na ni obdivuju sílu, že to všechno zvládla sama.“

Markéta, 22: „Moje kamarádka, která založila rodinu dost brzo, tak nepřivedla ty děti do úplně zabezpečeného světa, ale i tak to zvládá a zvládá to naprosto skvěle.“

Dalším významným a pozitivně hodnoceným kritériem byla **empatie a schopnost naslouchat**, které jsou pro ženy důležité ve smyslu **pochopení životní situace, sdílení emocí a poskytnutí podpory**.

Zajímavou odpovědí byla také **komplementarita** kamarádky (aneb „protiklady se přitahují“), jež má vlastnosti, které u sebe dotyčná respondentka nepozoruje. Jedná se pak tedy o aspekty **vzájemného doplnění a obohacení**.

Aneta, 24 let: „Myslím si, že se tak nějak vyhledáváme, hledáme na sobě to, co každé jiné chybí, v tom protějšku, v těch ženských věcech.“

Důležitou byla také **přirozenost a upřímnost**, která byla hodnocena ve smyslu **absence přetvářky a intrik**.

Aneta, 24 let: „Otevřenost, žádná přetvářka a přirozenost. To mám totiž na lidech úplně nejraději a to je pro mě nejvíc důležitý. Ať si třeba myslí 20 lidí, že jsou divný, ale když je budu mít ráda, tak je budu mít ráda takové, jací jsou.“

Žena zasvětitelka

U jedné respondentky byl velký důraz kladen na postavu tety, jakožto **ženu zasvětitelku**, která byla **průvodcem v dospívání a učitelkou v ženských otázkách**.

Jana, 23 let: „Hodně mi v těch otázkách ženství pomohla moje teta, která se věnuje službám dívkám a tak, hlavně těm puboškám. Ta mi dala taky tenkrát knížku Eva Evě, což jsou svědectví českých holek, anonymně sepsaný o dětství, sexualitě a co to pro ně znamená. Ta mi hodně otevřela oči. To mi dost pomohlo, že jsem zjistila, že holky taky něco řešej a nejdou vždycky krásná a načančaná.“

RADOSTI A STRASTI ŽENSTVÍ

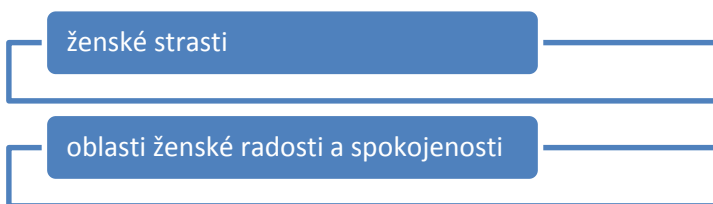

Schéma č. 5: Okruhy týkající se tématu „Radosti a strasti ženství“

Ženské strasti

Subjektivně vnímaná úskalí, tady skutečnosti vnímané jako nepříjemné či náročné, se týkala především rolí ženy. **Složitá harmonizace rolí** byla vnímána kromě jednoho případu u všech respondentek. Jejich role jsou subjektivně vnímané jako **časově a psychicky náročné**, spjaté s **velkým očekáváním**, které je obtížné synchronizovat. Tato oblast souvisí také s **obavou ze zklamání**, které se věnuji níže.

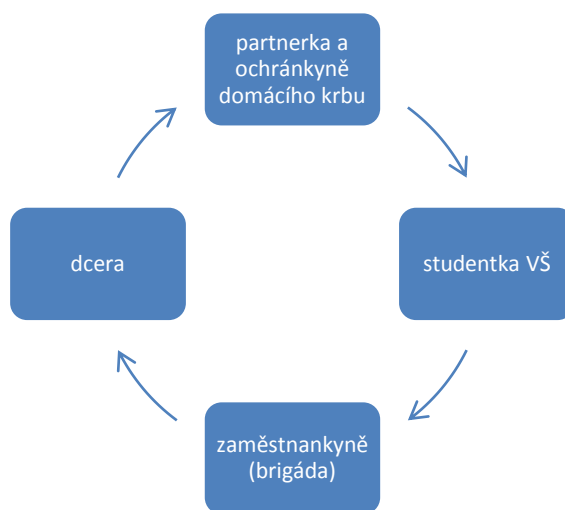

Schéma č. 6: Znázornění harmonizace rolí

Jako **konfliktní oblasti harmonizace rolí** bývá vnímána **těžká volba priorit, přání vyhovět všem** a následný **nedostatek času**.

Aneta, 24 let: „*Já to chápu, ono to k těm rolím to očekávání patří. Ale řekla bych, že je problém, když si těch rolí na sebe začne člověk namotávat moc, tak pak už někteří nejsou schopni plnit ty role ani podle představy jiných, ani podle svých, jsou z toho pak nešťastní, protože mají pocit, že neustále v něčem zklamávají.*“

Markéta, 22 let: „*Snažím se všechno zvládnout, nejlépe tak, aby to všem vyhovovalo a byli všichni spokojení, což je občas problém, protože prostě člověk nemůže vyhovět všem, no a taky je*

částečně problém ten, když třeba jedu domů a teď tady mám nějaký povinnost. Tak se třeba musím rozhodovat, jestli se budu věnovat těm věcem tady nebo jestli pojedu domů, což pak člověk vždycky někoho zklame, a to já nemám moc ráda. Já se vždycky snažím všem vyhovět.“

Strach ze zklamání se týkal složitosti harmonizace rolí a s nimi spjatými očekáváními. Tento aspekt byl zřejmý u třech respondentek, které hodnotily to, že mohou zklamat jako **zdroj úzkosti a obav a příčina smutku**.

Aneta, 24 let: *„Já neznám vztek jako emoci, já znám smutek a zklamání. Já se neumím vztekat, já se nerozčílím, já jsem spíš zklamaná. Mívám takový stavy, kdy si myslím, že zklamu i přesto, že třeba u mě v rodině nebyly na mě žádný požadavky.“*

Lucie, 22 let: *„Já když se ode mě něco takhle očekává, tak jsem většinou strašně nervózní, úzkostním, protože strašně nerada někoho zklamávám.“*

Respondentka, která má již roli manželky jako jediná nevnímá harmonizaci svých rolí jako složitou.

Jana, 23 let: *„Tak já nevím, máš diář ne? Prostě si to naplánuju. Umím si naplánuvat, jak práci, tak čas i pro sebe samotnou. A když už toho mám někdy dost, tak to umím říct. A to je hodně důležitý. Říct „hele teď toho mám opravdu hodně a potřebuju pracovat. Můžeš mi prosím pomoci“? Ten chlap ti prostě nevidí do hlavy, to jsem se naučila. Že mu musím říct, co teď potřebuju. Ta komunikace je v tomhle hodně důležitá.“*

Nedostatek ocenění a sebedůvěry. Tři respondentky uvedly, že samy sebe neumí ocenit. Ve dvou případech přitom bylo uvedeno **přání o vyšší ocenění se**, v jednom případě respondentka nedostatek ocenění vnímá jako pozitivní součást života a **stimul k osobnostnímu růstu**.

Jana, 23 let: *„Ocenit se neumím, neuměla jsem, pořád ještě neumím úplně, ale učím se, snažím se. Třeba teď jdu a nekoupím si mozzarella za 15 korun, ale tu za 25, protože já si to kurník zasloužím.“*

Markéta, 22 let: *„S tím oceněním je to trošku těžší no, myslím se, že se často dost podceňuju, že se neumím zas až tak moc docenit. To mi jako úplně nejde.“*

Aneta, 24 let: *„Myslím se, že se ocenit neumím a že to ani není vhod, protože je lepší být na sebe tvrdší a furt si říkat: ‚ne, není to dobrý‘. Člověk se pak má kam posouvat, než si říkat ‚oukej je to v pohodě‘.“*

Nespokojenost s vlastním tělem byla zřejmá u všech respondentek, z toho dvě uvedly, že nespokojenost s tělem je **typicky ženská vlastnost**.

Lucie, 22 let: *„Hm, nejsem spokojená. Já to беру tak, že jsem vděčná za to, že vůbec můžu chodit, že mám ruce a nohy, na tom bych nechtěla vůbec nic změnit, protože spousta lidí je na tom mnohem hůř než já, ale kdybych přeci jen mohla, tak prostě s některými částmi těla spokojená nejsem.“*

Aneta, 24 let: *„Do jisté míry, jako ano, a čím dál tím víc, makám na tom. Jsou nějaký maličkosti, to má každá ženská že jo, pro mě to ale není nic hrozného.“*

Markéta, 22 let: „Úplně stoprocentně spokojená nejsem, protože jsem prostě žena, ale myslím si, že dříve byly fáze, kdy jsem byla mnohem míň spokojená a myslím si, že to už jsem trochu přešla. Člověk si pak později uvědomí, že není potřeba mít všechno tak ideální.“

V této souvislosti byl u třech respondentek zmíněn taky **vliv společnosti** a **médií**, který do jisté míry prezentací určitého ideálu ovlivňuje spokojenost žen s vlastním tělem.

Markéta, 22 let: „Myslím si, že ta mediální masáž je strašně velká, ani ne v takovém smyslu média jako noviny a časopisy, ale i média jako různé sociální sítě, kde si extra hubený holky, který to mají i třeba od přírody, dávají fotky na facebook, co nejmíň oblečený a ty co pak nejsou tak krásně hubený z toho pak můžou mít deprese, i když ne vždycky to k nim vede že jo.“

Lucie, 22 let: „Tak určitě média a časopisy, když to denně vidím, tak si řeknu ‚ježíšmarja‘ nebo když se dívám na nějaký seriál, tak u toho zrovna něco jím, klasika no.“

Jana, 23 let: „Kdybych žila například na Antarktidě, kde nejsou žádný billboardy, ale jsou tam jen lední medvědi, tak bych spokojená byla. Ale myslím si, že mozek nestihá to, že vidět všechno kolem sebe a říkat si ‚to nevádí, že máš nadváhu nebo že máš mastný vlasy nebo něco a pořád jseš krásná, to prostě nejde. Neurologicky to prostě nejde.“

V jednom případě byl také zmíněn **vliv rodiny**.

Lucie, 22 let: „Mamka se v poslední době začala sama o sebe víc starat, začala držet diety a různé očisty a tak mi připadá, že bych taky měla se sebou něco dělat, protože i máma mi říká, že ona byla ve dvaceti nejkrásnější a nejhubenější na světě, mamka mě tak v tom teď dost ovlivňuje a dost se nad sebou zamýšlím.“

V jednom případě bylo v téhle oblasti zmíněno jako důležité **ocenění ze strany partnera jako vyvážení nespokojenosti**.

Markéta, 22 let: „Současný partner mi dává najevo, že on je se mnou takhle spokojený a že jsem pro něj nejkrásnější na světě, a to si myslím, že dělá hodně no. Že to změní náhled té ženy sama na sebe.“

Zastírání úspěchů bylo tématem u jedné z respondentek, která má ve svém partnerském vztahu obavu ukázat svůj úspěch. Subjektivně se považuje za úspěšnější a v rámci vzdělávání jako výkonnější než její partner, nicméně by si přála, aby byla na stejné nebo nižší úrovni, než on.

Lucie, 22 let: „Podle mě studuju mnohem náročnější obor, mám toho mnohem víc ve škole než můj partner, takže pro mě to, že jsem studentka a zároveň partnerka, je pořád to zastírání všech těch úspěchů, které tady mám, protože on to má mnohem jednodušší a jde mu to mnohem hůře než mě.“

Oblasti ženské radosti a spokojenosti

Čas sama pro sebe byl důležitým aspektem spokojenosti všech dotazovaných žen. Jednalo se o **péči sama o sebe, relaxaci a odpočinek** a **oblíbené koníčky**.

Jana, 23 let: „*Je pro mě důležité najít si čas sama pro sebe, tím se i oceňuju. Že se jdu třeba projít, že dělám věci, které mám ráda. Že si dám vanu. Taky že si zajdu na kafe a nebo zajedu s piškotama pro psy do útulku, protože miluju psy. Chodím dávat kačenám snídani.*“

Aneta, 24 let: „*Když jsem sama a chci mít klid, tak si udělám radost tím, že si napustím vanu, pohodička, pustím si nějaký film, jednou jsem si v té vaně dala i víno..takovýhle malých věcech, tou péčí o sebe.*“

Markéta, 22 let: „*Tak já si dělám nejraději radost tím, že když mám náladu nebo když se chci za něco odměnit, tak dělám něco pro sebe. Třeba ráda maluju, tak si udělám večer, kdy nebudu nic dělat a budu si malovat. Nebo si dělám radost tím, že mám několik koníčků a tak se jim věnuju.*“

Odměny a ocenění se týkala především **nákupů oblečení** a **dobrého jídla**, které jsou pro dvě z respondentek zdrojem příjemných prožitků, kterými se odměňují za splnění nějakého úkolu či úspěchu ve škole či práci.

Lucie, 22 let: „*Tak já se oceňuju často, to mi jde hodně dobře a vždycky, když mám nějaký úkol, tak si pro něj stanovím, jak se odměním. Ať už je to oblečení, jakože taková povrchní věc. Naposledy jsem takhle šla s mámou na kafe a na nákupy. Většinou si kupuju nějaký věci za odměnu, ale taky to může být i nějaký dobrý jídlo.*“

Čas strávený s blízkými byl zmíněn u všech respondentek jako zdroj radosti a spokojenosti. Jednalo se o **čas s přítelem, kamarády** či **rodinou**.

Péče o zdraví byla zmíněna u dvou respondentek, kterým přináší radost také zdravý životní styl. Jedná se především o **zdravou stravu** a **pravidelné cvičení**.

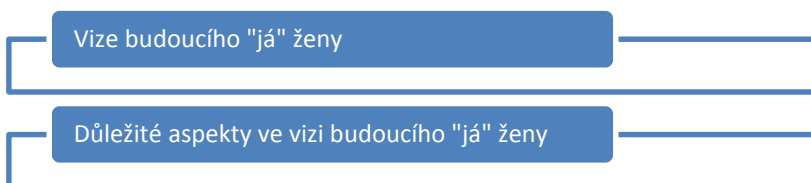
Lucie, 22 let: „*Snažím se zdravě jíst a pravidelně cvičím. Ted' jsem měla taky takový týdenní detoxikační program na očištění těla.*“

Spokojenost druhých lidí jako cesta k vlastní spokojenosti byla uvedena u dvou respondentek.

Aneta, 24 let: „*Vím, že když mu třeba ráno udělám tu snídani, tak on bude rád a já budu taky šťastnější, aspoň, že je rád.*“

Markéta, 22 let: „*Já se vždycky snažím všem vyhovět, aby byli všichni spojení, no a to pak znamená, že jsem spokojená i já.*“

VIZE VLASTNÍHO ŽENSTVÍ

Schéma č. 7: Okruhy týkající se tématu „Vize vlastního ženství“

Vize budoucího „já“ ženy

V jedné z výzkumných otázek jsem se respondentek ptala také na to, v jakou ženu by chtěly dozrát a co, popřípadě koho, vnímají jako důležitý aspekt v této vizi.

Moudrá žena byla odpovědí u dvou respondentek, a to ve smyslu **umění harmonizace rolí a uměním odpouštět**.

Markéta, 22 let: „V moudrou ženu, moudrou tím stylem, že se umí postarat o rodinu, aniž by ji to vyčerpávalo nebo vysávalo a aby z toho také měla něco pro sebe.“

Jana, 23 let: „Abych uměla odpouštět, protože to je něco, co se učí člověk celý život.“

Žena jako Boží dcera byla popsána jako ideální vize ženství do budoucnosti u respondentky, jež je věřící.

Jana, 23 let: „Asi takovou, že když s ní ostatní budou trávit čas, někde na kafi nebo na procházce se psem, aby jim se mnou bylo dobře, aby si se mnou mohli zanádat, pobřečet, aby mě mohli pochválit, aby to byl takovej fajn čas. Aby ve mně viděli tu Boží dceru.“

Pomáhající žena je podle jedné respondentky ta, která **pomáhá a řeší problémy ostatních**. S touto charakteristikou se setkáme ještě v rámci třetího výzkumného okruhu, kde analyzuji ženství ve vztahu k profesnímu uplatnění.

Aneta, 24 let: „Já bych chtěla být bohyně, abych nemusela jíst a pít, abych mohla pomáhat, to je samozřejmě nereálný..já bych prostě chtěla být bohyně, řešit problémy ostatních a sama být totálně povznesená na všechno.“

Samostatná a nezávislá žena byla odpovědí u jedné respondentky. U této respondentky byla nezávislost a samostatnost dávana do souvislosti se **sílou, průbojností, přiznáním úspěchů**, které v jejím případě zastírá.

Lucie, 22 let: „V samostatnou a na partnerovi nezávislou ženu, já mám pořád na mysli tu svoji mamku, takhle bych se chtěla o všechno postarat sama a být prostě nezávislá. Přála bych si být nezávislá, abych se mohla naplno projevat, abych se mohla úplně naplno projevat, abych se nemusela bát říct, že jsem všechny zkoušky zvládla, že zvládám školu a práci a úplně všechno.“

U respondentky, která žije v manželství, byla také vize **věrné manželky a „fajn“ mámy**.

Jana, 23 let: „Tak do budoucna se vidím jako věrná manželka, už napořád. A pokud budeme mít mimčo, tak chci být fajn máma.“

Důležité aspekty ve vizi budoucího „já“ ženy

V souvislosti s výše řečeným jsem se zajímala také o to koho nebo co vnímají jako důležitý aspekt ve vizi svého budoucího já.

Role rodiny a partnera byla zmíněna ve třech případech.

Markéta, 22 let: „No určitě v tom hraje roli ten partner, protože na základě toho, jak se bude vyvíjet ten vztah, tak se budu vyvíjet i já. A pak ty rodiče. Mí i partnerovi. Ty to formují.“

Lucie, 22 let: „Tak určitě nějaký ten chápatel partner, kterej mě bude brát takovou jaká jsem a nebudu se muset přetvařovat.“

Jana, 23 let: „Pomocť by mi v tom mohl určitě můj manžel, který se mnou tráví nejvíc času. Pak asi rodiče. Ale ti už ho mají daleko menší. Už jsou tak nějak v pozadí tím, že mám toho manžela.“

Úspěch v kariéře byl vnímán jako **prostředek dosažení nezávislosti a spokojenosti** u jedné z respondentek.

Lucie, 22 let: „Tak určitě bych chtěla být spokojena sama se sebou a to závisí na tom, jak si povedu na poli práce a kariéry, chci určitě něčeho dosáhnout a být na sebe pyšná.“

Vlastní zodpovědnost byla zmíněna u jedné respondentky ve smyslu **schopnosti činit dobrá rozhodnutí**.

Aneta, 24 let: „Myslím, že hlavní úkol v tom jaká budu, mám prostě já. Musím se naučit dělat lepší rozhodnutí než jsem dělala dřív.“

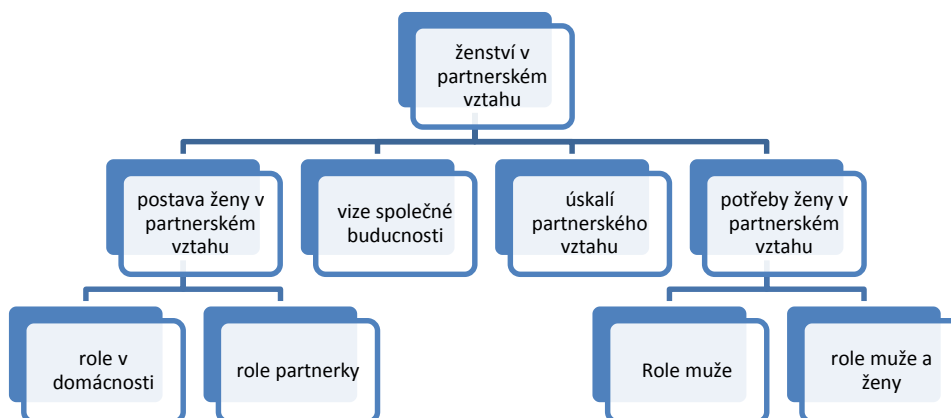
Víra v Boha byla zmíněna u respondentky, jež je věřící.

Jana, 23 let: „Víra v Boha mě bude určitě formovat, všechno to co to s sebou přináší. I třeba Písmo.“

ŽENSTVÍ A PARTNERSKÝ VZTAH

Jak bylo řečeno již v rámci prvního výzkumného okruhu, zajímavé bylo, že ať už se jednalo o zmínění ženských charakteristik či ženských rolí, všechny respondentky definovaly to, co je „typicky“ ženské, ve vztahu k partnerskému vztahu. V níže uvedeném schématu seznamuji čtenáře s hlavními tématy, kategoriemi a subkategoriemi, které vznikly na základě analýzy výpovědí patřících do druhého výzkumného okruhu.

Schéma č. 8: Znázornění hlavních témat (1. úroveň) a okruhů (2. úroveň) ve vztahu k ženství a partnerskému vztahu

POSTAVA ŽENY V PARTNERSKÉM VZTAHU

Role v domácnosti

U všech respondentek bylo definováno ženství za pomoci jejich role v domácnosti. Podstata ženství byla v této souvislosti již zmíněna dříve, nicméně v této kapitole se tomuto tématu věnují podrobněji.

Ve všech případech se respondentky vnímají jako „**strážkyně domácího krbu**“, která v sobě zahrnuje **zabezpečení chodu domácnosti, nakupování, vaření, úklid, vytváření domácí pohody**.

Lucie, 22 let: „První mě napadlo, že to, co do vztahu přináším je, že je všechno hezky uklizený.“

Aneta, 24 let: „Co se týče toho bydlení, tak takovou tu zabydlenost, pohodlí pro toho chlapa. Já třeba vstávám o hodinu dřív, abych si stihla zacvičit a nachystat snídani pro oba, už to teď beru jako samozřejmost.“

Jana, 23 let: „Můj muž je rád, když mu udělám večeři. Já třeba i dost ráda pečů.“

Role partnerky

Tato část výzkumu zahrnuje co do počtu vůbec nejbohatší odpovědi. Respondentky se ve vztahu ke svému partnerskému vztahu definovaly za pomoci více charakteristik.

Láskyplná a jemná žena byla zmíněna kromě jedné odpovědi u všech respondentek. Jednalo se o odpovědi, kde se ženy definovaly samy sebe nebo svůj přínos do partnerského vztahu za pomoci své **něžnosti a citlivosti**.

Jana, 23 let: „Myslím si, že láska. Myslím si, že mému manželovi by bylo úplně jedno, kdyby bylo vypráno, vyžehlono, vymydleno, ale prostě by tam nebyla ta láska, že on by řekl ,jo tak mi třeba nevař, neper, neuklízej, ale miluj mě víc‘.“

Markéta, 22 let: „Myslím si, že do vztahu přináším lásku.“

Lucie, 22 let: „Kdybych měla říct, co to toho vztahu přináším, tak vyloženě tu ženskost, která prostě znamená a projevuje se tak, že si představím, že by ten přítel žil sám nebo jenom sám s bandou kamarádů, tak já nevím, mně přijde že se kvůli mně chová i tak jemněji, líp se mnou mluví a tak asi přináším nějakou takovou tu něžnost, tak bych to řekla.“

Žena jako komplementarita muže byla zmíněna u jedné respondentky, která si je vědomá rozdílných charakteristik mezi mužem a ženou a je proto **základem funkční jednotky**, která vznikne setkáním muže a ženy v partnerském vztahu.

Jana, 23 let: „Myslím si, že jako žena jsem naprostým unikátem a vším co muž není. Ženou mě ničí to, že jsem úplně jiná než muž. Jako žena má jsem komplementární částí toho muže.“

Jako **podporující ženy** se v průběhu rozhovoru vnímaly všechny respondentky. Bylo zajímavé, že jednak vnímají samy sebe jako podporující, ale zároveň kladly důraz na potřebu, aby samy byly partnerem podporovány. Blíže k této charakteristice bude obsahem následujícího tématu „potřeby ženy v partnerském vztahu“. Podpora byla chápána především jako **péče o partnera a domácnost** a **opora**, kterou poskytují.

Aneta, 24 let: „To jsou takové ty věci, že poskytují partnerovi jednak oporu a jednak tím vším taky komfort a pak mu tím hodně věcí ulehčuju.“

Markéta, 22 let: „Kromě té lásky je to taky velká podpora toho partnera.“

Jana, 23 let: „Vím, že můj manžel je rád, když o něj pečuju. Ale jednou mi třeba řekl, že má taky rád, jak pečuju o návštěvy. Že se o ně tak hezký starám.“

Žena jako paní systému a organizace je charakteristikou, která byla dáována do vztahu k **chodu domácnosti a plánování**.

Jana, 23 let: „Přináším podle mě nějaký systém, pořádek, že máme jednak doma všechno uspořádáný a jednak jsem chodící kalendář, kterej řekne „napíš dnes babičce, je den babiček“ nebo kup prosím tě kytku mámě, má narozeniny.“

Aneta, 24 let: „To jako není jenom o tom, že vařím. Ale musím taky vymyslet a naplánovat, co budu vařit, musím to jít všechno nakoupit, donýst domů...“

Humorná a optimistická žena byla výraznou charakteristikou u jedné respondentky, která definovala důležitost smyslu pro humor jako nezbytnou součást života a prostředek pro zvládnání náročných životních situací. Je nutné podotknout, že smysl pro humor byl u této respondentky přítomen po celou dobu našeho rozhovoru.

Jana, 23 let: „Ha, tak já si myslím, že druhou polovinu humoru a optimismu. To nám dost pomáhá to všechno zvládnout.“

Přítomná žena byla zmíněna v kontextu **umění naslouchat** partnerovi.

Jana, 23 let: „Manžel mi může všechno říct. I když tomu třeba vůbec nerozumím. Ať už se jedná o nějaký jeho věci z práce nebo ze školy, já si ho ráda poslechnu. Přináším takový to ucho.“

Žena jako součást společenského statutu muže byla zmíněna u jedné respondentky, jež má jako jediná staršího partnera, který má vlastní firmu a stabilní finanční zajištění. V této souvislosti bylo upozorněno zejména na **ženskou krásu a inteligenci**.

Aneta, 24 let: „*Myslím si, že staršímu chlapovi imponuje, když má mladší, pěknou a né úplně tupou ženskou, kterou si může přivést do společnosti a nestydět se za ni.*“

„PO ČEM ŽENY TOUŽÍ“, ANEB POTŘEBY ŽEN V PARTNERSKÉM VZTAHU

V jedné části rozhovoru jsme se věnovaly také tomu, co ženy v partnerském vztahu potřebují. Na základě analýzy můžeme vidět, že jako první nejdůležitější role muže je vnímána jeho role podporujícího partnera. Proto se jako první věnuji tomu, jakou roli muž sehrává ve vztahu k potřebám ženy v partnerském vztahu. Poté se věnuji charakteristikám, na kterých se podílí jak muž, tak žena.

Role muže ve vztahu k potřebám ženy

Podporující muž byl nejdůležitějším bodem našeho rozhovoru. Jednalo se především o **slovní podporu** a **podporující gesta**, která jsou pro respondentky důležité jak v samotném partnerském vztahu, tak v pomoci při zvládnání ostatních rolí a s nimi spjatými očekáváními. Jako podpora byla také vnímána **aktivní účast při chodu domácnosti**, které se věnuji v okruhu s názvem „Jsme na to dva, aneb muž a žena v partnerském vztahu“.

Markéta, 22 let: „*Myslím si, že úplně nejmí mi pomáhá ta jeho slovní podpora, když mi řekne, že to zvládnou a že jsem v tom dobrá, ať se toho nebojím.*“

Aneta, 24 let: „*Očekávám to, že mi bude podporou v těžkých chvílích. To je pro mě to nejdůležitější. Ten druhý mi se vším pomůže už jenom tím, že mě třeba obejmá no. Nejde o pomoc v něčem konkrétním, spíše jde o gesta no.*“

Muž jako ochránce ženy byl rovněž výraznou charakteristikou. V tomto případě hrají muži roli při uspokojování základních potřeb ženy, konkrétně **pocitu bezpečí**. Tato charakteristika byla nejméně výrazná u respondentek, které vyrůstali s matkami-samoživitelkami, a ve svých rozhovorech kladly velký důraz na samostatnost.

Jana, 23 let: „*Můj manžel mi dává pocit bezpečí. Myslím to tak všeobecně, ale i třeba tak, že se v noci vzbudím z nějakého špatného snu a on mi řekne „je to v pořádku, spi dál“. Uklidňuje mě vědomí toho, že můj manžel tady je.*“

Nesobecký muž byl zmíněn zejména jako **chápaní a všímavý**, a to jednak k ženě a jejímu prožívání, druhak také k domácnosti a rodině.

Markéta, 22 let: „*No, neměl by myslet sám na sebe, měl by si uvědomit, že ta žena dělá spoustu věcí, kterých si on ne vždycky úplně všimne, ale ony tady jsou a ona je dělá pro něj nebo pro tu rodinu celkově.*“

Moudrý muž byl zmíněn v souvislosti s **životním nadhledem** partnera. V jednom případě, kdy jednalo o aktuální přínos partnera, se jednalo o respondentku, jejíž partner je ve srovnání s průměrným věkem partnerů ostatních respondentek výrazně starší. Ve druhém případě se jednalo o přání do budoucna, a to v případě respondentky, jejíž partner je mladší než ona sama. V jednom případě tak nebyl explicitně pojmenován, nicméně byl přítomen v souvislosti se **zájmem o poznání**, která představovala atraktivní charakteristiku a centrum obdivu jedné z dotazovaných.

Aneta, 24 let: „*Tak potřebuju, protože je trošku starší, tak takovej ten nadhled, špetku té moudrosti oproti mně.*“

Lucie, 22 let: „*Určitě potřebuju, aby se v tom všem líp orientoval a pořádkem se mě na něco neptal.*“

Jako **milující muž** byl pojmenován partner, který partnerkám **vyjadřuje lásku a ocenění**. Přičemž platí, stejně jako u subkategorie podpory, že vyjadřování lásky se děje především slovní formou či formou láskyplných gest.

Jana, 23 let: „*Chci aby mi vyjádřil lásku třeba tím, že sám uvaří oběd nebo třeba minulej týden mi koupil tři tulipány, jen tak, koupí mi medvídky, koupí mi čokošku, napíše mi vzkaz na ledničku...chci aby byl na mě pyšný a aby věděl a ocenil to, že to co pro něj všechno dělám, není samozřejmost. Potřebuju být milovaná a vážená.*“

Markéta, 22 let: „*Potřebuju slyšet, že mě má rád, že jsem pro něho důležitá.*“

V jednom případě byl milující muž definován jakožto **sexuální partner**.

Aneta, 24 let: „*Tak tady je po mě důležitěj ten sex, že jo.*“

Jsme na to dva, aneb muž a žena v partnerském vztahu

Mezi další významné charakteristiky vztahu byly ty, na nichž se partneři podílejí vzájemně.

Sdílení života bylo vnímáno jako společné **prožívání radostí i strastí**. Zajímavé bylo, že bylo zmíněno jen u respondentek z úplných rodin.

Jana, 23 let: „*Vím, že když něco neudělám, tak to udělá ten druhý. Že nemusím stíhovat, že jsem něco nestihla nebo neudělala, není to jenom na mě, protože jsme dva. Od té doby, co jsme manželé, a tak to bude doufám až do konce, budeme na všechno dva. Jsou chvíle, kdy je mi nanič, tak to manžel podrží mě, pak já zase jeho.*“

Markéta, 22 let: „*Potřebuju vědět, že na to nejsem sama a že nejsem sama, kdo v tom vztahu chce být.*“

Společné vedení domácnosti se týká především **rozdělení rolí** při jejím chodu. Tato potřeba byla důležitá pro všechny respondentky, přičemž pouze jedna z nich byla aktuálně v této oblasti spokojená. Proto se této subkategorii budu věnovat v kapitole s názvem „Úskalí partnerského vztahu“. Respondentka, která byla v této oblasti spokojená, charakterizovala chod její domácnosti s manželem tzv. 50:50, kdy se oba dva zapojují stejně, přičemž ve volném čase ji přináší radost i společně strávený čas např. u vaření.

Jana, 23 let: „*Tak my to máme v té domácnosti tak 50:50. Rádi vaříme spolu, to je pro nás svátek, víkendy si vymezujeme a vaříme spolu.*“

Vzájemná pomoc byla důležitá pro všechny respondentky, a to jak ve smyslu **rozdělení povinností v domácnosti**, tak ve smyslu **psychické podpory**. V jednom případě se jednalo také o **nepřidělování starostí**.

Aneta, 24 let: „*Já se snažím být vždy nápomocná a pomoci tomu člověku, protože v tu chvíli je to pro něj důležitý. Od něj vnímám jako pomoc ne něco konkrétního, ale třeba to, že mi v náročném období aspoň nebude přitěžovat. Jakože když se třeba učím, tak prostě vypne hudbu. Nebo uvaří oběd.*“

Smysluplnost vztahu se týká především **společné vize do budoucnosti** a byla zmíněna u dvou respondentek.

Markéta, 22 let: „*Potřebuji vědět, že to prostě chceme oba a že máme budoucnost, kterou chceme.*“

ÚSKALÍ PARTNERSKÉHO VZTAHU

Subjektivně vnímané negativní aspekty ovlivňující partnerský vztah

Tato kapitola ve velké míře souvisí s kapitolou „Radosti a strasti ženy“, ve které byla popsána náročná harmonizace ženských rolí. V této kapitole seznamuji na základě analýzy to, co je příčinou jejich nespokojenosti v partnerském vztahu.

Složitá harmonizace ženských rolí. Jedná se především o **psychickou a časovou náročnost** při zvládnání rolí studentky a partnerky, popřípadě dcery a zaměstnankyně. Která byla zmíněna již v kapitole „Radosti a strasti ženy“ a je vnímána i jako významný činitel ovlivňující kvalitu partnerského vztahu.

Markéta, 22 let: „*Na jednu stranu si nedokážu představit nemít to podporu partnera, ale na druhou stranu je to dost stresující, myslím, že jsem si to docela zkomplikovala. Přejde mi, že většinu věcí v domácnosti dělám jenom já a je to dost únavný no. Zvláště když toho máš hodně do té školy nebo ještě do práce přijde nějaká zakázka. Todle je dost náročný.*“

Nedostatek volného času byl zmíněn třemi respondentkami. Jedná se o nedostatek času **sama pro sebe a své koníčky, pro rodinu a pro partnera** a souvisí s výše zmíněnou náročností při harmonizaci ženských rolí.

Aneta, 24 let: „*Když jsem neměla toho chlapa, tak jsem měla volnější prostor a měla jsem víc času věnovat se sama sobě.*“

Lucie, 22 let: „*Je těžký to všechno zvládat, zvláště teď když toho mám hodně, takže už nezanedbávám jenom mamku, ale i jeho, zvláště teď, když mám strašně moc té práce, tak prostě pořád pracuju a pořád něco dělám, tak mi přijde, že se cítí tak nějak nedoceňovanej a odstrčenej.*“

Markéta, 22 let: „Když jsem byla sama, tak jsem měla hodně koníčků a věnovala jsem se jiným věcem.“

Jedna respondentka uvádí, že co se týče volného času nemá žádný problém, uvádí důležitost **vymezení si volného času a nutnost organizace**.

Harmonizaci znesnadňující role partnera byla kromě respondentky, jež žije v manželství, přítomná u všech respondentek. Jednalo se především o **nevšímavost partnera, nedostatečné pochopení, vysoké nároky ze strany partnera, nedostatečný podíl na chodu domácnosti a partnerova nesamostatnost**.

Markéta, 22 let: „Ideální by bylo, kdyby se do toho víc zapojil a v ideálním případě bych ho na to ani nemusela upozorňovat.“

Lucie, 22 let: „Asi bych potřebovala větší pochopení, že mám teď hodně práce a nemůžu se věnovat úplně jemu.“

Aneta, 24 let: „Můj partner očekává, že dokonale budu zvládat svoji práci, svoji školu, starosti o domácnost a ještě se ideálně ve svém volném čase budu věnovat svému seberozvoji, což jsou nějaké sportovní aktivity, četba knih, sledování filmů a poslech hudby. Řeknu ti, že někdy je to dost časově náročný, to všechno vměstnat do jednoho dne, s tím, že se musíš ještě někdy vyspat.“

Závislost partnera na matce byla vnímána v jednom případě jako aspekt narušující partnerský vztah. Respondentka spojovala tuto závislost s **nedostatkem samostatnosti a průbojnosti** partnera, které pro ni celkově v životě hrají velkou roli.

Lucie, 22 let: „Chtěla bych, aby byl víc samostatnější a víc oddělený od té svojí rodiny, protože on je na ni hodně závislý, hlavně na mamince. Takže bych chtěla, aby byl průbojnější a samostatnější.“

VICE SPOLEČNÉ BUDOUCNOSTI

Životní postoje a priority

Nejdřív škola, potom práce a cestování. S tímto postojem jsem se setkala u tří respondentek, které zmínily prioritu **finančního zabezpečení a pracovního zázemí**, které si chtějí začít budovat ihned poté, co dostudují vysokou školu.

Markéta, 22 let: „Ideálně to bude vypadat tak, že dostuduju a někam mě vezmou hned do práce, kde třeba tak roku budu a pak ty děti. Ale taky se s partnerem bavíme o tom, že dostudujeme, budeme cestovat, pak se asi přestěhujeme pryč a začneme podnikat. A pak ty děti.“

Lucie, 22 let: „Na několik let bych chtěla jít pracovat, chtěla bych se zabezpečit, k tomu se klidně můžu i vdát a až po několika letech bych chtěla mít ty děti. A pak se zase vrátit do práce.“

Plánované mateřství bylo ve dvou případech podmíněno **finančním zajištěním**.

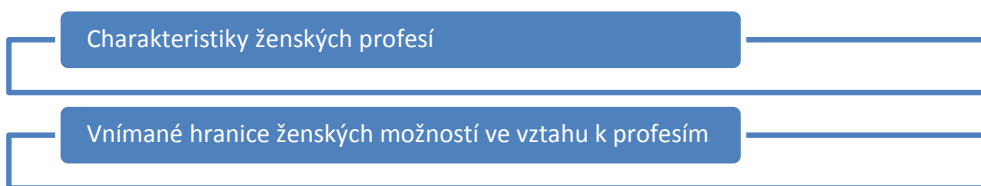
Markéta, 22 let: „Nedokážu si představit přivést dítě do světa, kde nejsem zajištěná.“

Neplánované mateřství zmínila respondentka, jež je věřící a která vnímá otěhotnění jako **dar od boha**.

Jana, 23 let: „*Tak jako určitě, mimoše bychom chtěli. Teď jenom záleží na tom, jak pán bůh dá, to si nenaplánuješ. Antikoncepci neberu ani nic jiného, když bude tak bude, je to dat, já se tomu nechci bránit. Já to beru jako výsadu, že žena může porodit dítě.*“

7.2 ŽENSTVÍ VE VZTAHU K PROFESNÍMU UPLATNĚNÍ

Tento okruh otázek byl v rámci méj bakalářské práce vytvořen hlavně za účelem zjištění, zda ještě ve společnosti vnímají ženy přetrvávání stereotypů v rozdělení mužských a ženských rolí ve vztahu k profesím, popřípadě jaké by byly překážky k tomu, aby mohly vykonávat zaměstnání, jež jsou považována za mužské

Schéma č. 9: Okruhy vztahující se k ženství ve vztahu k profesnímu uplatnění

Charakteristiky ženských profesí

Péče o druhé a empatie byla uvedena jako typická ženská charakteristika, která je dána ženskou **jemností a citlivostí, zájmem o druhé** a ochotou **pomáhat**.

Markéta, 22 let: „*Sedly by ke mně zaměstnání, kde bych všechny okolo uspokojila, všechny zachránila a všem bych pomohla, to by bylo super.*“

Jana, 24 let: „*Pro mě je to zdravotní sestra a gynekoložka a je to hlavně kvůli tomu, že jsou ženský daleko citlivější než muži. A taky si nedokážu představit, že bych měla gynekologa- muže.*“

Lucie, 22 let: „*Ženský musí být daleko více empatický. Tady si nedokážu vůbec, že jsou starostlivý.*“

Komunikace a organizace jako typicky ženská charakteristika ve smyslu **umění kontaktu s lidmi a plánování**.

Lucie, 22 let: „*Já jsem vždycky říkala, že bych chtěla být sekretářka. Prostě pro někoho něco zařídit. Takže plánování čekohokoliv, večírků, svateb a vyhovovalo by mi něco na nějaký vedoucí pozici, jako manažerka třeba, protože ráda organizuju i ostatní lidi. Ale určitě to musí mít řád ta práce.*“

Markéta, 22 let: „*Myslím si, že moje budoucí zaměstnání jako tlumočnice ke mně sedí. Prostě chci, aby byli všichni spokojení, aby ta komunikace proběhla v pořádku.*“

Cít pro krásu byl další charakteristikou uvedenou jako typickou pro ženská zaměstnání. V tomto smyslu byl ve dvou případech zmíněn **jemnocit** jako stěžejní charakteristika pro vykonávání profesí jako je kadeřnice, švadlena, make-up artistka.

Hranice ženských možností ve vztahu k profesím

Respondentky měly uvést, proč by nemohly vykonávat práce, které samy vymezily jako typicky mužské.

Ženské tělo, které je charakteristické **menší dispozicí fyzických sil**, byl u tří respondentek považován za nejdůležitější aspekt rozdělení mužských a ženských prací. Jedna z respondentek uvádí toto kritérium jako jediné, které v dnešní době odděluje mužské a ženské profese a jako jediná uvádí v odpovědi, že co se týče psychické náročnosti, jsou ženy schopné zvládnout všechno co muži.

Markéta, 22 let: „*Jde hodně o ty těžký práce, o tu sílu, výdrž.*“

Aneta, 24 let: „*Myslím si, že co se týče psychické náročnosti, jsou ženy schopny zvládnout to stejný, co muži. V tom bych nedělala rozdíl.*“

Empatie byla jednak uvedena jako hlavní aspekt ženských prací, ale také jako překážka pro vykonávání prací ve smyslu **neschopnost držet si věci od těla**.

Markéta, 22 let: „*Žena to vnímá všechno silněji, mnohem více do hloubi duše, víc si to bere, kdežto ten chlap se od toho dokáže daleko víc odpoutat. Proto by asi dost špatně psychicky nesla, kdyby někde hořel barák a nedejbože tam v tom baráku bylo ještě dítě.*“

Názor společnosti byl přítomný v odpovědi u jedné z respondentek, která je přesvědčená o tom, že by zvládla mužská zaměstnání, nicméně by měla obavu ze **zesměšnění**.

Lucie, 22 let: „*V mužský práci jsou vyžadovány svaly a síla, zvládla bych to, ale necítla bych se v tom dobře. Opravdu bych chtěla něco ženštějšího, kde bych se mohla naplno projevit. V tomhle bych byla utlačovaná a zesměšňovaná.*“

8 DISKUZE

Záměrem výzkumu bylo zmapovat, jak studentky vysokých škol prožívají své ženství a ženskou roli. Výzkumný cíl se týkal zejména tří oblastí – jaké je pojetí a představa ženství u studentek VŠ, jak vnímají své ženství ve vztahu k partnerskému životu a v neposlední řadě také ve

vztahu k profesnímu uplatnění. Ačkoliv byl kladen výzkumný důraz zejména na tyto tři oblasti, polostrukturované interview mi v rámci výzkumných otázek umožnilo rozšířit jejich záběr mimo původní výzkumný plán. Oblasti, kterých se případné modifikace a doplnění týkaly, uvádím v rámci každé výzkumné otázky níže spolu s mými reflexemi, které jsou rovněž zaznamenány. Strukturu diskuze proto člením pro větší přehlednost dle jednotlivých výzkumných otázek, přičemž v úvodní podkapitole se věnuji hlavním přínosům a limitům mého výzkumu, v závěrečné kapitole pak jeho budoucí perspektivě.

8.1 Přínosy a limity výzkumu

Výzkum realizovaný v rámci mé bakalářské práce lze z hlediska aktuálnosti tématu a jeho užšího zaměření co se výzkumného souboru týče považovat za originální. Ačkoliv se setkáváme s mnoha informacemi o změnách společnosti, zejména pak o postavení ženy a proměnách ženských rolí, kromě statistických údajů a sociologických výzkumů se s dalšími výzkumy, a to hlavně v oblasti psychologických aspektů těchto změn, nesetkáváme. Vědoma toho, jak málo je tato oblast, i přes její aktuálnost a atraktivitu, probádána, rozhodla jsem se svoji bakalářskou práci a k ní patřící výzkumný záměr věnovat právě tomu, jak své ženství a ženskou roli prožívají studentky vysokých škol. Co se týče výzkumného souboru, byl takto úzce specifikován ze dvou důvodů: jednak jsem si přála mít výzkumný soubor patřící do mé vlastní věkové kategorie a zjistit tak, jak své ženství prožívají dívky stejně staré jako já, ale druhým a hlavním důvodem byl předpoklad, že změna ženských rolí zasáhla také do oblasti dříve platných stereotypů a vývojových úkolů mladé dospělosti. Ženám, kterým je dnes již běžně umožněno akademického vzdělání, se tak do očekávané oblasti partnerství a mateřství připojila další možná role, a to role studentky vysoké školy a později role kariérní, vztahující se k příslušenému vysokoškolskému vzdělání. Mým předpokladem pak bylo, že tyto změny budou zasahovat do oblasti prožívání jejich ženství a ženských rolí. Jak již bylo uvedeno výše, pro svůj výzkum jsem si zvolila polostrukturovaný rozhovor, který kromě mnou vytvořených otázek přinesl také nová zjištění, která by se jinou metodou nemusela podařit zachytit. Proto se domnívám, že kvalitativní metoda byla vzhledem ke studované problematice zvolena vhodně.

Co se limitů mého výzkumu týče, jako velký limit vnímám samotnou charakteristiku výzkumného souboru, který byl omezen jednak vzděláním a věkem, ale také partnerským vztahem a společnou domácností. Toto úzké zaměření se prokázalo jako první úskalí již při shánění participantů do výzkumu.

Ještě před samotným počátkem výzkumu jsem si byla vědoma toho, že jsem si vybrala téma, o kterém ženy moc nemluví a které může být citlivé. Dalším limitem tedy byl konečný počet respondentek, které byly tématu otevřené a neměly problém na toto téma hovořit. Tato skutečnost může také napovídat tomu, že se výzkumu zúčastní ženy s odlišnými charakteristikami, zejména pak ty, které jsou zvyklé o sobě hovořit, ženy, které jsou sociálně obratnější, prokazují více extroverze či se tématem rovněž zabývají. Na základě mé rešerše na dané téma jsem očekávala, že se ženy budou vyjadřovat více i k otázkám ženství, ženského těla a menstruace, popřípadě ženství a sexuality, nicméně těmito oblastem se respondentky spíše vyhýbaly a vnímala jsem, že jsou jim subjektivně nepříjemné.

Další limit se týkal stránky časové a finanční. Vzhledem k tomu, že jsem zvolila metodu hloubkového polostrukturovaného rozhovoru, který byl časově náročnější, dá se očekávat, že

malý počet respondentek byl jednak z toho důvodu, že respondentky nemají čas, a jednak také z toho důvodu, že jejich potencionálně věnovaný čas nebyl odměněn financemi.

8.2 Diskuze k výsledkům u jednotlivých výzkumných otázek

8.2.1 POJETÍ ŽENSTVÍ A ŽENSKÉ ROLE U STUDENTEK VŠ

Předmětem první výzkumné otázky, kterou jsem si kladla, bylo objasnění toho, jaké je vůbec pojetí ženství a ženské role u studentek vysokých škol. Na základě analýzy můžeme vidět, že to, co je pro ženy ženství a „typicky ženské“ bylo definováno z mnoha hledisek. To, co určovalo ženství, byly především osobnostní charakteristiky, biologické charakteristiky, ženské role a s nimi spjaté typicky ženské činnosti. Co se týče osobnostních charakteristik, které doprovázely nejen první, ale i druhou a třetí výzkumnou otázku bylo to, že ženy hodnotily sebe samotné ve vztahu k intimním a individuálním vztahům. Ženy samy sebe definovaly v rámci svých rolí, které ve svém životě zaujímají, a ukázalo se, že role, které považujeme za stereotypní a typicky ženské neustále přetrvávají (žena hospodyňka, žena „ochránkyne domácího krbu“), jen je složité je harmonizovat s rolí studentky vysoké školy. Každá z respondentek totiž v životě zaujímá několik rolí, z nichž každá pro své nároky a očekávání představuje určitý způsob zátěže. Pokud se tedy vrátím k teoretické části této bakalářské práce, můžu na základě analýzy dat potvrdit, že co se ženského sebezpojetí týče, ženy samy na sebe nahlíží v souvislostech s ostatními, ve smyslu vztahů, sociálních rolí a povinností (Očenášková, 2014).

Jako aktuální téma se vynořila i tzv. harmonizace rolí. Dle současné literatury i času, který jsme s respondentkami nad tématem strávily, se jedná o aktuální problém, kdy studentky VŠ, které se účastnily výzkumu, musejí harmonizovat nejen požadavky týkající se vysokoškolského vzdělání, ale mimo jiné také svoji roli partnerky a ženy v domácnosti, eventuálně pracovní roli. U všech respondentek jsem se setkala s přístupem, kdy jsou na hraně všech těchto rolí, což, jak už bylo řečeno v teoretické části, je přístup, který volí většina českých žen. Jako problematrická se ukázala ve dvou případech také role dcery, kterou v důsledku zvládnání výše řečených rolí zanedbávají a je proto vnímána jako komplikovaná. Tento výsledek považuji za zajímavý, protože ačkoliv všechny respondentky mají již své vlastní domácnosti a splnily vývojový úkol osamostatnění se, role dcery a s ní spjaté povinnosti a očekávání neskončily a přidaly se tak do okruhu povinností spjatými s dalšími rolemi, které v životě zaujímají a které jsou dohromady vnímány jako zátěžové.

V souvislosti s výše řečeným bych ráda navázala s výsledky týkající se ideálu ženství. Ačkoliv jsem na ideál ženství a nejvýznamnější postavy v životě ženy vytvořila samostatné otázky, kromě jednoho případu byly nejvýznamnější ženské postavy v životě ženy zároveň ideálem ženství. Postavy matky, babičky, kamarádky a ženy zsvětitelky byly důležité pro osobnostní charakteristiky, které se ve velké míře uplatňují především ve smyslu vztahů s druhými lidmi a zvládnání sociálních rolí.

Vnímaná subjektivní nepohoda byla dávana do souvislosti především s náročností zvládnání všech sociálních rolí, přítomná byla také nespokojenost s vlastním tělem. Za zajímavý výsledek považuji zmíněné zastírání úspěchů, což je fenomén, který by byl dle mého názoru hoděn dalšího bádání. Na základě výsledků se také potvrdil nedostatek sebeoceny (Poněšický, 2012), který byl subjektivně vnímán u všech respondentek.

Na základě výše zmíněného je možné potvrdit, že vztahové zaměření a k němu vztahující se osobnostní charakteristiky jako je péče o druhé, starostlivost a citlivost (Lippa, 2009; Oakleyová, 2000; Poněšický, 2012) a které jsou připisovány typicky ženskému chování, se potvrdily i v rámci mého výzkumu.

Na druhou stranu nyní odkážu na zmíněný výzkum Marka Blatného a Kateřiny Zábrodské (2006, in Očenášková, 2014), kde, jak už bylo řečeno, se sice potvrdilo tradiční chápání ženské role, která se zaměřuje na sociální vztahy, péči o druhé, schopnost odpouštět a pozitivní emoční ladění, nicméně byly přítomné také atributy, jež jsou tradičně považované za maskulinní – nezávislá, ambiciózní atd. Ráda bych zmínila, že jsem se se stejným výsledkem setkala i v rámci mého výzkumu, nicméně nezávislost a autonomie byla atributy, které byly nejvýraznější u dvou respondentek, jejichž matky byly samoživitelky.

Za zajímavý fenomén považuji i rozdílnost v odpovědích na otázku, kdy se respondentky poprvé cítily jako ženy. V tomto případě došlo k absolutní variabilitě odpovědí. Myslím si, že by bylo zajímavé se tímto tématem zabývat podrobněji, například v souvislosti s rituály, které nám v současné společnosti chybí a jejichž absence by mohla být vysvětlením variability v prožívání, a to nejen ve vztahu s prvními pocity ženství. Významným faktorem také bylo zdůraznění samostatnosti a nezávislosti, které bylo výrazné u respondentek, které mají matky samoživitelky. Je otázkou, do jaké míry byly ovlivněny tímto ženským vzorem a do jaké míry je tento faktor možný chápat z hlediska vývojové psychologie, která definuje samostatnost jako hlavní úkol mladé dospělosti.

8.2.2 ŽENSTVÍ A PARTNERSKÝ VZTAH

V rámci druhé výzkumné otázky, kterou jsem si kladla, bylo prožívání ženství a ženské role ve vztahu k partnerskému životu. V tomto případě bych opět ráda upozornila na výsledek, že ženy hodnotily samy sebe ve vztahu ke svému partnerovi a ve vztahu k tomu, jak zvládají roli partnerky. V této výzkumné části byla zmíněna láska jako důležitý aspekt ženství a ženské identity a můžeme tedy potvrdit slova Lipovetského (2000), který říká, že navzdory všem změnám ve společnosti neztrácí u žen na své důležitosti intimní štěstí a emotivní intenzita. Na základě výsledků se také potvrdilo, že uvádí, že mladé ženy ve vztahu požadují vzájemnou důvěru, porozumění, ohleduplnost, věrnost a projevy lásky a něžnosti (Karsten, 2006). Potvrdilo se také to, že žena v partnerském vztahu touží po navázání vzájemnosti a plnosti (Poněšický, 2012).

Komplikovaná oblast harmonizace ženských rolí zasahuje i do oblasti partnerského vztahu. V této oblasti na základě výsledků vidíme, že partnerova pomoc, podpora a společné vedení domácnosti je vnímána jako důležitý prvek při harmonizaci ženských rolí, na druhou stranu se ale kromě jednoho případu potvrdilo to, že se muži do starosti o domácnost nehrnou (Vodáková et al., 2003) a jejich role je pak vnímána jako harmonizaci znesnadňující.

V souvislosti s partnerstvím se ještě zmíním o vizi společné budoucnosti, na kterou jsem se respondentek dotazovala. Po plánovaném dokončení VŠ bylo kromě jednoho případu prioritou kariéra a finanční zabezpečení, popřípadě cestování, obojí ale souvisí s odkladem rodičovství a mateřství. V této souvislosti opět upozornuji na termín „vynořující se dospělost“ (emergent adulthood), který bývá dáván do souvislosti s modernizací společnosti a zvyšujících se nároků na mladého člověka, kterému se prodlužuje nejen délka studia, ale také věk vstupu do manželství a

plánování rodiny (Langmeier & Krejčířová, 2006) a který se částečně potvrdil i v rámci vzorku žen zúčastněných v mém výzkumu.

8.2.3 ŽENSTVÍ A PROFESNÍ UPLATNĚNÍ

V rámci třetí výzkumné otázky mne zajímalo, jak vnímají respondentky samy sebe ve vztahu k profesi a k profesnímu uplatnění. Zajímalo mne, zda ještě ve společnosti vnímají ženy přetrvávání stereotypů v rozdělení mužských a ženských rolí ve vztahu k profesím, popřípadě jaké by byly překážky k tomu, aby mohly vykonávat zaměstnání, jež jsou považována za mužské. Na základě výsledků lze vidět, že charakteristiky považované za typicky ženské se promítly i do představy ideálního zaměstnání. Jednalo se tedy opět o ženskou orientaci ve smyslu vztahů s druhými lidmi, péčí a empatií, nicméně také komunikativností a schopností organizace. Respondentky zmínily také subjektivně vnímané limity, které by jim bránily vykonávat typicky mužské práce. Ve vztahu k mužské profesi definovaly ženství fyzicky slabší a současně byla v této souvislosti vnímána jako překážka přílišná empatie. Tato oblast byla oblastí nejméně probádanou a orientační, jelikož respondentky své stálé zaměstnání ještě nemají.

8.3 Budoucí perspektiva výzkumu

Tato bakalářská práce a realizovaný výzkum v rámci mnou zvolených výzkumných cílů mi pomohli k tomu, abych si vytvořila jakýsi „základní stavební kámen“ pro možnost dalšího rozšíření mého vědeckého bádání. Díky rešerší odborných zdrojů, výzkumů a mé práce, jsem tak získala povědomí o tom, kam je možné směřovat další výzkumné kroky. Témata, která se mi v průběhu mého bádání vynořila, byla početná. Nicméně v budoucí práci bych se chtěla zaměřit na oblast vlivu víry a spirituality na prožívání ženství. Inspirací mi v této oblasti byla jedna z respondentek, která byla věřící a jejíž odpovědi dávala často do vztahu s Bohem a vírou. Rovněž bych se chtěla zabývat ženskými kruhy a ženskými rituály.

9 ZÁVĚR

Cílem kvalitativního výzkumu bylo zjistit, jak studentky studující na vysoké škole prožívají své ženství a ženské role. V rámci zaměření práce jsem formulovala tři výzkumné otázky:

- I. Jaké je pojetí a představa ženství a ženské role u studentek VŠ?
- II. Jaké své ženství prožívají ve vztahu k partnerskému životu?
- III. Jaké je prožívání ženství ve vztahu k profesnímu uplatnění?

Výsledky byly na základě výše uvedených výzkumných otázek rozděleny do třech oblastí – pojetí ženství a ženské role, ženství a partnerský vztah, ženství ve vztahu k profesnímu uplatnění.

V oblasti pojetí ženství a ženské role jsem na základě odpovědí respondentek zjistila, že ženství definují za pomoci nejen **osobnostních charakteristik**, jako je **starostlivost, jemnost a citlivost**, ale také za pomoci **biologických charakteristik**, jako jsou ženské **pohlavní orgány, poprsí a menstruační cyklus**. Menstruace se také objevila jako příčina proměnlivosti nálad a dynamiky prožívání. Respondentky se ve velké míře věnovaly definici **ženství ve vztahu k ženským rolím** – své ženství dávaly do souvislosti s třemi základními rolemi: **žena jako partnerka, žena jako budoucí matka, žena jako „strážkyně domácího krbu“**. U těchto rolí byly jmenovány i **typicky ženské činnosti**, ale také **očekávání a povinnosti**, která jsou s těmito rolemi spojena. Oblast

ženských rolí byla významnou i v otázce jejich **harmonizace**, která byla u respondentek subjektivně vnímána jako náročná. Jako důležitou součást, která má vliv na prožívání ženství a ženské role, byla vnímána **role mužů**, která ovlivňuje ženství jak pozitivně, tak negativně. Co do pozitivního vlivu, respondentky zmínily důležitost **péče a podpory partnerů a poskytování bezpečí**. Negativní vliv se týkal především **nedostatku ocenění, vysokých nároků na ženu, nedostatek empatie a sobectví**. Co se týče důležitých mezníků v životě ženy, zjistila jsem, že každá respondentka vnímá v tomto smyslu své ženství ve srovnání s ostatními respondentkami naprosto jedinečně. V této oblasti tedy neexistovala mezi respondentkami shoda. Což ale neplatilo v oblasti **nejvýznamnějších ženských postav**, kde všechny respondentky jmenovaly postavu **matky a babičky**, společně s jejich vlastnostmi, které se u postavy matky týkaly především **schopnosti dokonalého zvládnání všech ženských rolí a ideálu nezávislosti, síly, autonomie, lásky a sebeobětování**, u postavy babičky to pak byla **moudrost, sílu, pomoc a schopnost řešit životní krize a rodinné konflikty**. V této výzkumné oblasti přináším také zajímavá zjištění, týkající se ženských **radostí a strastí**. **Složitá harmonizace rolí, nedostatek sebeocenění a sebedůvěry, strach ze zklamání, zastírání úspěchů a nespokojenost s tělem**, byly faktory respondentkami vnímané jako zdroj jejich trápení. Ženské radosti se pak nejčastěji týkaly **času sama pro sebe, odměn a ocenění, času strávenými s druhými lidmi, péče o zdraví a spokojenosti druhých lidí**. Respondentky na závěr této výzkumné části jmenovaly ideální vizi svého ženství do budoucna, včetně faktorů, které by jim k tomu mohli pomoci. Významným faktorem také bylo zdůraznění **samostatnosti a nezávislosti**.

V oblasti ženství a partnerského vztahu jsem na základě odpovědí zjistila, že ženy vnímají jako důležité své **role v domácnosti**, kde zajišťují **chod domácnosti, nakupování, vaření, úklid domácí pohodu**. V roli **partnerky** pak zmiňují důležitost jejich **lásky, jemnosti, něžnosti, citlivosti, péče o partnera, poskytování opory, humoru, schopnosti systému a organizace**. Zjistila jsem také, že **potřeby žen** v partnerském vztahu se týkaly jak samotné **role a osobnostních charakteristik mužů**, tak důležitosti **vzájemnosti a sdílení**, tedy skutečností, na kterých se muž a žena podílejí společně. Zajímavá byla zjištění týkající se **úskalí partnerského vztahu**, ke kterým se vztahovala opět složitá **harmonizace ženských rolí**, ale také **nedostatek volného času a harmonizaci znesnadňující role partnera**. Co se týče **společné budoucnosti**, byl kladen důraz na **finanční a pracovní zázemí**.

V oblasti ženství a profesního uplatnění jsem zjistila, že **péče o druhé, empatie, schopnost komunikace a organizace a cit pro krásu** jsou charakteristiky vnímané jako **základ ženských profesních aktivit**. Současně byly uvedeny subjektivně vnímané **limity**, které ženám brání ve výkonech určitých profesí a které se týkaly především **menší dispozice fyzických sil, přílišné empatie a názoru společnosti**.

10 SOUHRN

V této bakalářské práci jsem se věnovala prožívání ženství a ženské role u studentek vysokých škol. V počáteční fázi jsem provedla rešerši prostřednictvím četby široké škály literatury zabývající se ženstvím a studia literatury z oblasti psychologie a sociologie a jako taková mi pomohla k formulaci základních oblastí cílů výzkumu. V teoretické části seznamuji se základními pojmy a důležitými aspekty feminity, včetně pohledu na ženskou identitu, genderové stereotypy a role ženy. Na základě mého podrobnějšího studia a dlouhodobého zájmu jsem věnovala jednu kapitolu

pohledu psychodynamických teorií, zejména pak teorii psychoanalytické a teorii C. G. Junga a jeho následovníků. Poslední část teoretického zázemí této bakalářské práce byla věnována ženství ve vztahu k mužství, především jejich setkávání v partnerském vztahu, sexualitě a interakci ženské a mužské polarity.

Co se týče empirické části, stanovila jsem si tři výzkumné cíle týkající se prožívání ženství a ženské role. Prvním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké je vůbec **pojetí a představa ženství u studentek vysokých škol**. Druhým výzkumným cílem bylo zjistit, jaké je jejich **prožívání ženské role ve vztahu k partnerskému životu**. Třetí a zároveň poslední cíl se týkal **prožívání ženské role ve vztahu k profesnímu uplatnění**.

Protože se ve výzkumu zabývám otázkou ženské role, považovala jsem za zajímavé mít v oblasti svého zájmu studentky VŠ, které nejenže studují, ale také mají určité role spjaté s partnerem a s domácností. Jejich výběr byl tedy limitován podmínkami týkající se vzdělání, partnerského vztahu, věku a společnou domácností. Při získávání účastníků jsem ve výzkumu použila nepravděpodobnostní metody výběru - **metodu sněhové koule** a **metodu samovýběru**, přičemž jsem při vybírání vhodných respondentek kladla důraz na to, aby splňovaly podmínky mého výzkumu, dále pak na vzdálenost jejich bydliště a místa studia. S respondentkami jsem komunikovala buď prostřednictvím emailu, konverzace na facebooku nebo telefonicky. Každá z respondentek byla písemnou formou informována o názvu a účelu mého výzkumu, o náplni rozhovoru a jeho časových podmínkách.

Osloveno bylo dohromady 10 respondentek, z toho jedna byla na základě doporučení od námi společného přítele oslovena osobně a jedna telefonicky, zbývající počet byl domluven prostřednictvím Facebooku a mailové komunikace. Se zapojením do výzkumu souhlasilo 6 z nich, přičemž nakonec byl rozhovor uskutečněn se 4 respondentkami

Úmyslem bylo již od začátku provést kvalitativní studii. Vzhledem k tomu, že je oblast prožívání ženství a ženské role oblasti vysoce subjektivní, zvolila jsem jako metodu polostrukturovaný rozhovor a pozorování. Pro úvodní screening jsem vytvořila také anamnestický dotazník. V rámci polostrukturovaného rozhovoru jsem vytvořila otázky, které jsou k dispozici v Příloze na konci této práce. Získaná data jsem zpracovala metodou obsahové analýzy a vytvářením trsů. V rámci obsahové analýzy prošla data kategorizací za účelem vytvoření jednotlivých kategorií. Výsledky kvalitativního výzkumu jsou rozděleny do třech oblastí, které odpovídají třem, výše zmíněným výzkumným cílům, které jsem si na počátku výzkumu zvolila.

Co se týče etických otázek, od začátku mého výzkumného záměru jsem si byla vědoma citlivosti daného tématu. Proto jak v samotném oslovení, tak v elektronické i osobní komunikaci před začátkem rozhovoru, byly respondentky informovány o skutečnosti, že jejich účast je dobrovolná a byly seznámeny také se zaručením anonymity. Rovněž jsem vysvětlila účel a smysl výzkumu. Respondentky po vysvětlení všech výše uvedených informací podepsaly *informovaný souhlas*. Po transkripci nahraných rozhovorů byly rozhovory z diktafonu smazány a v analýze byla účastnicím zaměněna jména. Získaná data se zaměněnými jmény respondentek jsem pečlivě uložila a byly použity pouze v rámci méj bakalářské práce.

Co se týče prvního výzkumného okruhu, vznikly na základě analýzy dat kategorie a subkategorie, za pomoci nichž respondentky charakterizovaly ženství, včetně významných faktorů,

kteře ovlivňují jeho prožitky. Jednalo se jednak o osobnostní, tak biologické charakteristiky. Důležité bylo zjištění, že respondentky vztahují své ženství k ženským rolím. V souvislosti s tím byla jmenována také řada povinností a očekávání. Část výzkumné části v rámci prvního výzkumného okruhu, byla věnována významným mezníkům, které byly u každé respondentky jedinečné, a významným ženským postavám, zejména postavě matky a babičky. Na základě výsledků pak můžeme vidět, jaké všechny faktory ovlivňují pojetí a prožívání, a to jak negativně, tak pozitivně. Zjistila jsem, že role a s nimi spjaté činnosti, které považujeme za stereotypní a typicky ženské, neustále přetrvávají, jen je složitě je harmonizovat. Respondentky uvedly, že ve svém životě jsou na hraně všech svých rolí, což je faktor, který v prožívání respondentek představuje určitou zátěž. Co se ženského sebepojetí týče, potvrdilo se, že ženy samy na sebe nahlíží v souvislostech s ostatními, ve smyslu vztahů, sociálních rolí a povinností. K tomu se vztahuje také fakt, že v prožitku ženství je důležitá postava muže-partnera, která může pozitivně či negativně prožitky ženství ovlivňovat. Ukázalo se, že ženy pozitivně ovlivňuje péče a podpora partnerů a s tím spojený pocit bezpečí. Negativní vliv se týkal především nedostatku ocenění, vysokých nároků na ženu, nedostatek empatie a sobectví. Dalším významným faktorem bylo rovněž zdůraznění samostatnosti a nezávislosti.

V oblasti ženství a partnerských vztahů, bylo u všech respondentek definováno ženství za pomoci jejich role v domácnosti a role partnerky a ve vztahu ke svému partnerskému vztahu se definovaly za pomoci více charakteristik. Byly zmíněny všechny důležité aspekty partnerského vztahu včetně potřeb, které respondentky vnímají jako důležité. Ženy hodnotily samy sebe ve vztahu ke svému partnerovi a ve vztahu k tomu, jak zvládají roli partnerky. Zajímavá byla zjištění, týkající se úskalí partnerského vztahu, kam zasahovala komplikovaná oblast harmonizace ženských rolí, zmíněná již v rámci prvního výzkumného okruhu. V této oblasti na základě výsledků vidíme, že partnerova pomoc, podpora a společné vedení domácnosti je vnímána jako důležitý prvek pro její zvládnutí všech ženských rolí. Na druhou stranu se ale kromě jednoho případu potvrdilo to, že se muži do starosti o domácnost nehrnou a jejich role je pak vnímána jako harmonizaci znesnadňující. V souvislosti s partnerstvím se ještě zmíním o vizi společné budoucnosti, kdy jsem zjistila, že po plánovaném dokončení VŠ byla kromě jednoho případu prioritou kariéra a finanční zabezpečení, popřípadě cestování, obojí ale souvisí s odkladem rodičovství a mateřství.

V rámci třetí výzkumné otázky mne zajímalo, jak vnímají respondentky samy sebe ve vztahu k profesi a k profesnímu uplatnění. Byly uvedeny jak charakteristiky „typicky ženských“ profesí, tak limity, které ženám ve vykonávání určitých zaměstnání brání. Lze vidět, že charakteristiky považované za typicky ženské v rámci prvního výzkumného okruhu, se promítly i do představy ideálního zaměstnání. Jednalo se tedy opět o ženskou orientaci ve smyslu vztahů s druhými lidmi, péčí a empatií, nicméně také komunikativností a schopností organizace. Limity byly zmíněny ve vztahu k menší dispozici fyzických sil, přílišnou empatií a vlivu společnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

- 1) Braun, V., & Wilkinson, S. (2005). Vagina equals woman? On genitals and gendered identity. *Women's Studies International Forum*, 509 – 522.

- 2) Buchtíková, V. (2010). *Vývoj prožívání vlastní menstruace u sportovkyň*. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Nepublikovaná bakalářská práce.
- 3) Buchtíková, V. (2013). *Vývoj vztahu aktivně sportujících matek k vlastnímu tělu*. Brno: Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Nepublikovaná magisterská práce. .
- 4) Deida, D. (2014). *Intimní splynutí*. Praha: Synergie.
- 5) Dudová, R. (2006). Partnerský život a sladování práce a rodiny v páru u žen a mužů v manažerských pozicích. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 58-62.
- 6) Erikson, E. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
- 7) Fialová, L. (2001). *Body image jako součást sebepojetí člověka*. Praha: Karolinum.
- 8) Giddens, A. (2012). *Proměna intimacy*. Praha: Portál.
- 9) Gray, M. (2011). *Rudý měsíc*. Praha: DharmaGaia.
- 10) Grogan, S. (2000). *Body image. Psychologie nespokojenosti s vlastním tělem*. Praha: Grada.
- 11) Hakim, C. (2000). *Work- Life style choices in the 21st Century - Preference Theory*. New York : Oxford University Press .
- 12) Heller, D. (2004). *Maskulinita a feminita v dějinách psychologie*. Praha: Psychologický ústav AV ČR.
- 13) Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada.
- 14) Jiránek, F., & Souček, J. (1969). *Úvod do obecné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- 15) Jung, C. G. (1998). *Výbor z díla III*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- 16) Karsten, H. (2006). *Ženy-muži*. Praha: Portál.
- 17) Kratochvíl, S. (2009). *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál.
- 18) Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- 19) Leeová, S. (2002). Health and Sickness: The Meaning of Menstruation and Premenstrual syndrom in Women's Lives. *Sex Roles*, 25-35.
- 20) Lipovetsky, G. (2000). *Třetí žena. Neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor.
- 21) Lippa, R. A. (2009). *Pohlaví*. Praha: Academia.
- 22) Lippa, R. A. (2009). *Pohlaví: příroda a výchova*. Praha: Academia.
- 23) Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- 24) Oakleyová, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál.

- 25) Očenášková, V. (2014). *Psychologické aspekty osobního a profesního života žen pracujících v akademických povoláních*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Nepublikovaná disertační práce. .
- 26) Pinkola Estés, C. (1995). *Ženy, které běhaly s vlky*. Praha: Pragma.
- 27) Plhánková, A. (2006). *Dějiny psychologie*. Praha: Grada.
- 28) Poněšický, J. (2008). *Fenomén mužství a ženství*. Praha: Triton.
- 29) Qualls-Corbettová, N. (2004). *Posvátná prostitutka: Věčný aspekt ženství*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka .
- 30) Říčan, P., & Janošová, P. (2005). Psychologické aspekty polaritě žena - muž. *Československá psychologie*, 579-589.
- 31) Smékal, V. (2002). *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal.
- 32) Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.
- 33) Vodáková, A., Olga, V., Gryc, O., Horská, P., Justoň, Z., Kalibová, K., a další. (2003). *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- 34) Výrost, J., & Slaměník, I. (1997). *Sociální psychologie*. Praha: ISV.
- 35) Wyrobková, A. (2005). Feminita a maskulinita v sociálně-psychologických teoriích a výzkumu. *Československá psychologie*, 540-553.
- 36) Zábrodská, K., & Blatný, M. (2005). Rodová přesvědčení a rodové aspekty sebepojetí u adolescentních dívek a chlapců. *Psychológia a patopsychológia dietata*, 30-42.
- 37) Zimolová, M. (2014). *Skleněný strop: možnosti a bariéry prosazení žen do řídicích funkcí ve vybraných organizacích cestovního ruchu*. Brno: Masarykova Univerzita. Nepublikovaná magisterská práce. .

SEZNAM POUŽITÝCH ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

- 38) Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. 19. prosince 2011. *Role mužů a žen*. Získáno 14. února 2015 z http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6656/f3/ov111219b.pdf

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt bakalářské diplomové práce

Příloha č. 2: Formulář zadání bakalářské diplomové práce

Příloha č. 3: Anamnestický dotazník

Příloha č. 4: Informovaný souhlas

Příloha č. 5: Otázky polostrukturovaného rozhovoru

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt bakalářské diplomové práce

ABSTRAKT BAKALÁŘSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Prožívání ženství a ženské role

Autor práce: Bc. Milena Petrášová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Očenášková, PhD.

Počet stran a znaků: 65, 152 613

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 38

Abstrakt:

Tato práce se zabývá prožíváním ženství a ženské role u studentek VŠ. Součástí práce je uvedení do tématu ženství, ženské identity a genderových stereotypů. Čtenář je seznámen také s přístupem psychodynamických teorií ve vztahu k ženství a oblastí partnerských vztahů. Výzkum byl realizován pomocí polostrukturovaných rozhovorů se 4 vysokoškolskými studentkami. V rámci výzkumu byly stanoveny 3 cíle. Prvním cílem výzkumu bylo zjistit, jaké je vůbec pojetí a představa ženství u studentek vysokých škol. Druhým výzkumným cílem bylo zjistit, jaké je jejich prožívání ženské role ve vztahu k partnerskému životu. Třetí cíl se týkal prožívání ženské role ve vztahu k profesnímu uplatnění. Data byla získána prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru a zpracována obsahovou analýzou a metodou vytváření trsů. Výzkum přináší informace o důležitých faktorech ovlivňující prožívání ženství a ženské role, se kterými se setkáváme u současných studentek vysokých škol.

Klíčová slova: gender, prožívání, ženství, ženská role

ABSTRACT OF THESIS

Title: Experiencing womanhood and the role of woman

Author: Bc. Milena Petrášová

Supervisor: PhDr. Veronika Očenášková, PhD.

Number of pages and characters: 65, 152 613

Number of appendices: 5

Number of references: 38

Abstract:

This thesis describes the experience of womanhood and the feminine role of female university students. Part of this work is the introduction to the topic of womanhood, female identity and gender stereotypes. The reader is also familiarized with the approach of psychodynamic theory and with the relation to areas of womanhood and relationships. The research was conducted using semi-structured interviews with four female university students. The purpose was to capture important factors in the experience of womanhood and the feminine role through the 3 research objectives. The first objective of the research was to find out what it is all concept and idea of womanhood. The second research objective was to find out the female feelings in relation to their partnerships. The third objective is concerned experiencing female role in relation to profession. Data were obtained through semi-structured interview and processed to content analysis and cluster method. The research provides information on important factors affecting the perception of femininity and female roles, encountered in current university students.

Key word: gender, experiencing womanhood, feminine role

Příloha č. 2: Formulář zadání bakalářské diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezentum
Obor/komb.: Psychologie (PCH)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDA:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. PETRAŠOVÁ Milana	Hněvotínska 494/28, Olomouc	F12600

TÉMA ČESKY:

Prožívání ženskosti a ženské role

NÁZEV ANGLICKY:

Experiencing womanhood and role of the woman.

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Veronika Otčenášková, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Výzkumným záměrem je zmapovat u vybraného souboru vysokoškolských studentek, jak prožívají své ženskosti a ženskou roli. Výzkumné cíle práce:

1. Zmapovat, jak vysokoškolské studentky pojmají ženskost obecně, jaká je jejich představa ženskosti a ženské role ve současné společnosti a jak se s touto představou ztotožňují.
2. Zjistit, jaké je prožívání ženské role ve vztahu k partnerskému životu. Zaměřením se na rozdíly mezi pojetím mužským a ženským z pohledu ženy a srovnáním s dosavadními poznatky v literatuře.
3. Zjistit, jaké je prožívání ženské role ve vztahu k profesnímu uplatnění.

Metody získávání dat:

Kvalitativní výzkumný design, stejně jako výzkumnou metodou je semistrukturované interview.

Metody zpracování dat:

Kvalitativní analýza (kodování, kategorizace, vytvoření vztahového modelu)

Výzkumný soubor:

3-5 žen v předpokládaném věkovém rozpětí 20 - 25 let, které aktuálně studují VŠ a mají dlouhodobý vztah.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Červenka, J. (2002). Role mužů a žen v rodině. Naše společnost. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Comeau, G. (2013). Anatomie lásky: vztahy otec - dcera, matka - syn a jejich vliv na budoucí partnerské vztahy. Praha: Portal.
- Erikson, E. H. (1964). Inner and Outer Space: Reflections on Womanhood. Daedalus, 582-606.
- Estes, C. P. (1999). Ženy, které běhaly s vlky: Mýty a příběhy, archetypy divokých žen. Praha: Pragma.
- Franz, M. L. (2006). Animus a anima v pohádkách. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- Gender - rovné příležitosti - výzkum (nedostupno). Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Handl, J. (2006). Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portal.
- Horney, K. (2004). Ženská psychologie. Praha: Triton.
- Janošová, P. (2008). Muži a ženy "dříve" pro vědu. Ntřochy 3 - revue AV ČR pro vědu a umění, no. 2, p. 30-31.
- Jung, C. G. (1997). Archetypy a nevědomí. Brno: Tomáš Janeček.
- Lipovetky, G. (2007). Třetí žena: nemožnost a proměny ženskosti. Praha: Prostor.
- Paulík, K. (2012). Psychologické aspekty zvládnutí ženství muži a ženami. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Poněšický, J. (2012). Fenoména mužství a ženskosti: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy. Praha: Triton.
- Procházková, K. (2006). Role mužů a žen. Naše společnost. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Říčan, P., & Janošová, P. (49. 6 2003). Psychologické aspekty polarizace žena - muž. Československá psychologie, stránky 579-589.
- Slebsková, R. (2012). Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti: koncepty, metody, perspektivy. Praha: Lidové noviny.
- Slipp, S. (2007). Freudovská mytika: Freud, ženy a feminismus. Praha: Triton.
- Straus, A., & Corbinová, J. (1990). Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques. California: Sage.
- Vágnerová, M. (2000). Vývojová psychologie: Dětní, dospělá, stáří. Praha: Portal.

Příloha č. 3: Anamnestický dotazník

KÓD:

Anamnestický dotazník

„Prožívání ženství a ženské role u studentek VŠ“

Jméno, Příjmení, Titul:

Datum narození:

Bydliště:

E-mail:

Vzdělání/obor: .....

Vzdělání partnera/manžela: .....

Pracovní pozice partnera/manžela: .....

Rodinný stav:

Trvání partnerského vztahu (roky):

a) od jeho počátku .....

b) ve společné domácnosti.....

Pořadí partnerství/manželství:

Příloha č. 4: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Já, ..., **prohlašuji**, že jsem byla **plně obeznámena** s podmínkami mé účasti na výzkumu k bakalářské práci s názvem „*Prožívání ženství a ženské role u studentek VŠ*“. Potvrzuji, že jsem měla dostatečně velký prostor pro zvážení mé účasti na tomto výzkumu a na veškeré mé dotazy k němu vztahujícím se mi bylo zodpovězeno.

Je mi známo, že má účast na tomto výzkumu je mým **dobrovolným rozhodnutím**, a že veškerá získaná data související s mou osobou budou zpracována **zcela anonymně** a bude s nimi nakládáno **v souladu se zákonnými a etickými normami**.

Svým podpisem takto **uděluji souhlas** se zahrnutím dat o mé osobě do výše zmíněné bakalářské práce.

V ..... dne .....

.....

Podpis

Příloha č. 5: Otázky polostrukturovaného rozhovoru

A. OBECNÉ POJETÍ ŽENSTVÍ

1. Co činí ženu ženou?
2. Řekněte mi vše, co vás napadá, když se zamyslíte nad tím, jaké je pro vás být ženou
3. Pokud bychom měli uvést nejdůležitější mezníky v životě ženy, jaké by to byly?
4. Kdy poprvé jste cítila jako žena?
5. Zkuste se zamyslet nad tím, jaký je ideál ženy z pohledu muže, řekněte mi vše, co si o tom myslíte a co vás k tomu napadne.
6. Máte sama svůj ženský ideál? Jaké jsou jeho charakteristiky?
7. V ideálním světě by jste ve svých XX letech byla jako ženou? (Kdyby to bylo jen na vás, jaká by jste byla žena)
8. V jakou ženu byste chtěla dozrát?
9. Kdo a co vše by vám v tom mohlo pomoci?
10. Vyjmenujte nejvýznamnější ženy ve vašem životě. Jak je vnímáte? Co je činí tak významnými?
11. Umíte sama sebe ocenit, umíte sama sobě udělat radost? Jak?
12. Jste spokojena se svým tělem, v čem ano, v čem ne?

B. ŽENSTVÍ A ŽENSKÁ ROLE

1. Každá žena v průběhu života zastává několik rolí, uveďte ty, které jsou podle vás nejtypičtější.
2. Ve kterých rolích jste nejvíce spokojená?
3. Jak byste popsala nyní své role? Co se od vás v těchto rolích očekává? Jak se stavíte k těmto očekáváním?
4. Jaká role je nejvíce společensky oceňována? Rodinou?

C. PARTNERSKÝ ŽIVOT

1. Jaké pro vás je být zároveň studentkou VŠ a partnerkou?
2. Jaký je pro tebe hlavní rozdíl v tom, že jsi ve vztahu a ne sama.
3. Co jako žena do vztahu přinášíte?
4. V ideálním světě by váš nynější vztah byl jaký, čím by se vyznačoval?
5. Co ve vztahu s vaším partnerem potřebujete?
6. Popište chod vaší domácnosti, jak máte rozdělené své role v domácnosti.

D. PROFESE

1. Pokud byste mi měla říct, které profese jsou typicky mužské, jaké by to byly?
2. Jaká je pro vás představa vykonávat vámi zmíněné mužské práce?
3. Když se zamyslíte nad svými charakteristikami, jaká práce by k vám nejvíce seděla?
4. Pokud byste mi měla říct, jaké profese jsou typicky ženské, jaké by to byly?
5. Jak by měl ideálně vypadat váš život poté, co dostudujete vysokou školu?